

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iosephi Ripamontii E Collegio Ambrosiano Historiarvm Ecclesiae Mediolanensis Decas ...

Decas Prima

Ripamonti, Giuseppe

Mediolani, 1617

Liber Sextvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11209

IOSEPHI RIPAMONTII

Ambrosiani Coll. Doct.

LIBER SEXTVS.

Zz IO-

IOSEPHI
RIPAMONTII
EX DOCTORIBVS
COLLEGII AMBROSIANI
HISTOR. ECCL. MEDIOL.
LIBER SEXTVS.

SEQVITVR Ambrosium Simpli-
cianus imbutus ipsius moribus , &
institutis , vigore animi cæterisque
virtutibus, ad eum modum , vt me-
stam atque consternatam desiderio
ciuitatem pene vnus recreare potuisse videretur .
Patria Mediolanensis erat honesto loco natus ex
ea familia , quam Cæsares honoris vocabulo Ca-
pitaneam appellauere . Prima ætate , postquam
operam dedisset ijs artibus, quibus adolescentium
animi ad humanitatem informantur ; multorum

Zz 2 mores

mores videre, & vrbes concupiuit, ac præcipue Romæ est moratus. Victorinus ibi per ea tempora prauè facundus, abducere quamplurimos à catholica religione conabatur, & eo conatu maximum christianæ rei detrimentum adferebat. Neque facilè quispiam obuiam iret, siue admiratione quadam illius ingenij passim hærerent, siue fauor apud paucos potentes, terrorem omnibus inijceret, siue etiam artificiosè ille spargeret venena, & occultis modis ad perniciem animarum grassaretur. Non terruit, aut fefellit Simplicianū. Sed eludebat, donec ad singulare certamen venire. In eo certamine cū aliquandiu veluti manibus æquis pugnatum esset, demum superiores fuere Veritas & Simplicianus, neque Victorinus recusauit oblatam lucem, vicitq. ipse dum vincitur. Statim expetito baptismo refertur in christianos acerrimus ex eo die populator inaniam Deorum, & insanæ Gentilitatis. Ac tanta fuit constantia, vt cū Iulianus cognomento Apostata legem tulisset, qua lege, christianis hominibus publicum docendi, vel interpretandi munus interdiceretur; ipse confestim amplissima conditione relicta Christum, & salutem, & rei familiaris angustias, Principi, & gloriæ, diuitijsq. præoptarit. Meruerat sapientiæ fama publicæ statuæ decus, eaque posita est in foro Traiani. Tantò magis admirati sunt homines, illum magnum, illum inclitum, dedisse

dedisse manus homini peregrino, & commisisse, vt summus honos, quem esset assecutus, principis ira verteretur in contumeliam. Ante veritatis christianaæ lucem, præcipuus labor illi, vt latinè loquentem Platonem exhiberet. Postea sanctiore argumento stilum occupauit, & inter alia, quæ scripsit catholico iam spiritu, robora Machabæorum eleganti profecutus est carmine, cum eorum exitu fortè inter legendum esset delectatus. Igitur, hoc ad Catholicam Ecclesiam adiuncto firmamento, Simplicianus in ora hominum abire, celebrari laudibus omnium, & apud ipsum præcipue sacrorum Principem pollere gratia & authoritate, clarus magnusq. haberi. Ea scilicet fuit causa, quã obrem, mitteretur veluti collega, & magister Ambrosio, cum ille ad Ecclesiastica negotia rudis principio & nouus, talem requirere adiutorem atq. consiliarium videretur. Cæterum, tanta egit submissione ac modestia, vt mallet videri reperisse aptum Pontificio muneri, quàm fecisse. Grandi iam natu Sacerdos, & sacrarum rerum vsu ac disciplina contritus, in magistri loco venerabatur Ambrosium, ac eum vltro de diuinis rebus, & Ecclesiæ gubernatione consulebat, cui magister, & moderator ipse appositus fuisset. Hanc viri moderationem, & virtutem, ipse pari virtute Ambrosius refert, multiq. viri prudentes illius ætatis, animi magnitudinem intellexere. Adeo non qua-
sita

stra gloria cumulator redit, neq. submittendo se quisquam vnquam, imminuit famam, & nomen. Sed præter tantam modestiam, quantam hac ætate haud facillè in vlllo mortalium repereris, aliæ quoque multæ magneq. & raræ Simpliciani laudes fuere. Illa præcipue memorantur. Ad psalmodiam infomnis, ad retegendas Episcopo, ciuitatis vniuersæ corruptelas attentus, promptus inopiæ subleuandæ, tanta solitudine, quanta sibi quisque res necessarias quærit. Peruigil idem, & irrequietus, donec ad Christum adiunxisset, si quem forte deprehendisset alienum aut rebellem. Nimirum etiam conciliauerat Augustinum Ecclesiæ, cùm eum ad Ambrosium introduxisset, atque essent vnà de Platonicæ philosophiæ mendis & vanitate collocti. His meritis in Ambrosij locum venit anno trecentesimo nonagesimo nono postquam redempti sumus. Eminebant ea tempestate viri graues in Clero Mediolanensi, quos nemo adspernaretur Ecclesiæ Præsides, & Pastores animarum. Felix & Theodulus inter cæteros, quæ disciplina, & imitatione Pontificis Ambrosij, quæ suis virtutibus habebantur eximij, & digni eo munere nisi Simplicianus ipse dignior fuisset. Cæterum, breue deinceps vitæ spatium, haud uagnam gloriæ materiam, & segetem dedit. Ac nisi prioris æui sanctimonia & virtus venisset in sæcula, haud fermè erant, quæ de Simpliciano memora-

re

re possemus. Nam præter exiguas vitæ reliquias, quas ille ad Pontificatum attulit, fecerunt aliæ quoque causæ, vt angustis terminis illa prudentia, & ille gubernator animus includeretur. Ambrosius ita decesserat, vt ne longæuo quidem succedenti Pontifici, campum relinqueret. Ille statum Ecclesiæ, per equa, per iniqua constitutum, ille Cleri disciplinam, ille populi mores ad perfectum emendatos tradiderat. Non inciderat Simplicianus in eum principem, quem, aut prauus ipsius animus, aut stimuli proximorum in Ecclesiæ damna & clades incitarent; vt, vel periculis obiectando vitam, fortis ac inuicti, vel impietatem ipsam flectendo ac emendando, sapientis, & prouidi titulum inueniret. Quippe Theodosio extincto, sicuti memoratum est, Honorius nobis imperitabat. Is, & suo & parentis ingenio, moderatus ac pius, extrema potius omnia pateretur, quàm vt sacra & sacros vlla ratione perturbaret. Præterea Stilicò primæ post Cæsarem ipsum auctoritatis, erat idem pietate singulari, & vniuersam in suos mores aulam trahebat. Ita, Simpliciano rursus & quietam omnia, nec iam vlla cura placidissimo seni, nisi quam, aut salus animarum adscisceret, aut absolute virtutis amor. Quòd si quis, Simpliciani Pontificatum cum Ambrosij Pontificatu, & huius vitam cum illius vita comparare velit; aptissimo compendio fuerit vsus, si alterum exerciti,

citi, & negotiosi, alterum quieti, & imperturbati Pontificatus exemplar appellarit. Sed quanquam domi quies & otium, foris tamen honos, & famæ celebritas obrigit Simpliciano. Donatistæ sacrilegis manibus quosdam sacro fonti pueros admouerant, & ea res Patribus iniecerat scrupulum ac religionem, an ratum eum haberi baptismum oporteret. Carthagine super eo negotio concilium est habitum, & deliberatio fluctuabat; siue negaret aliquis, siue adfirmaret, erant in promptu rationes & causæ, quæ sententiam adprobarent. Postquam nullus ei controuersæ inueniri exitus poterat; eò demum decurrere Patres, uti rem totam Simpliciano dijudicandam permitterent, quicquid ille respondisset, ratum id atque sanctum habituri. Cum exteri tantum tribuerent huius viri famæ, licet inde coniectare, quantum auctoritatis apud suos obtineret. Ea declarata est Honorij potissimum ipsius actionibus & decretis, queis in Simpliciani gratiam, rem Ecclesiasticam auxit, & ornauit. Atque initium hinc sumit ea res, quæ data sanctitati, & meritis, & gratiæ, dissensionum atque turbarum exciuit molem, quæ quietem Apostolicam interpellat, nec fuit illam tantopere commendatam ab auctore, & capite Christo in Ecclesia pacem consistere. Mediolani cum sederet Honorius, multaque quotidie inciderent eiusmodi, ut Simpliciani Pontificis arbi-

bitrium, & sententiam interponi litibus, atq. causis oporteret, ratus id ad Reipublicæ moderationem, & commoda pertinere Princeps vltro tulit legem, qua sanxit, licere popularibus atq; laicis ad Episcopum in ius ire, quas inde sententias, & litium, causarum, rerum, æstimationes auferrent, eas ratas & legitimas haberi, perinde atq; si altero forò essent latae. Statuerat hoc ipsum, iam antea Constantinus ille, cui Magno ex virtute cognomen fuit, dederatq. prouocationem à Magistratibus, & præfectis urbium, ad Pontifices, & Episcopos, cum graui denuntiatione, si quis eam Ecclesiæ potestatem imminuere, aut violare esset ausus. Sed cùm variante ac immutante res omneis æuo, multū Ecclesiastico foro decessisset eius authoritatis, iamq. plena pij sensus lex abrogaretur ipsa desuetudine, Honorius eam Mediolani firmavit ac restituit admiratione virtutis, quæ videlicet eminebat in Pontifice Simpliciano, scripta lex est Mediolani VI. kal. Aug. Honorio August. quartum, & Eutychemio Coss. Mox Honorius idē sanxit alia lege, vt quotquot orbe toto templa starent inanibus dijs, ea, vel darentur excidio, vel in veri Deicultum religionemq. transferrentur, si quidem ea forent descriptione ac structura, quæ facile posset ad Ecclesiæ consuetudinem, & vsum accommodari. Ea lex Gentilitatis vniuersæ reliquias perculit, & confudit, indignatione, pudore, metu. Sustulerant enim fortè animos hoc tempore, decepti, ac illusi mendacijs oraculorum, & Christianæ rei adesse finem insanientes vaticinabantur. Haud ego ambigam, quin Basilica Martiris Laurentij, quæ fuerat Herculis eides, ea lege reliquerit inane nomen;

& in Ecclesiæ partem concesserit. Ac pro dignitate quidem & incrementis, & amplificatione Catholicæ religionis hæc latae leges fuerunt: illa pertinuit ad modestiam & disciplinam, quam in quarto Carthaginensi conuentu per idem tempus grauisissimi patres tulere, fuit autem huiusmodi. Clerici, ne barbam, neue Cæsariem alunt; raso vultu, capitibus tonsis incedunt. Ea lex, & facile tunc in Mediolanensis Ecclesiæ consuetudinem est inducta, & nostra demum ætate, cum longo interuallo reuocaretur, non paruos animorum motus fecit satisque constat, cum obediēter ac promptè raderēt alij, contumace mento quosdam inutile pondus ostentasse. Ad eō sibi mortales etiam deformitate placent, & sumus in futilitate pertinaces, in fastu contemnendi. Per hæc grauisimas actiones & decreta, queis Magni Simplicianum inclaruit, subibat annus, à Christo nato quadringentesimus, qui Simpliciano vltimus fuit, cum Siminius, Martirius, & Alexander, Martirum numerum auxere. Et magna tremēdaque res poterat videri sub Catholico principe, secundo religionis cursu, Ecclesia florente, nisi post Cæsaris edictum, & gentium iras, iam eiusmodi cladibus infuissent. Quia mortales eorum exsuuix, sunt inter opes Ecclesiæ Mediolanensis casum ipsorum explicabo. Vigilius Episcopus Tridenti, studio Catholicæ religionis, & sanctitate vitæ, fuit Ecclesiasticæ rei per ea tempora non vltimum ornamentum. Is cum per Anauinæ valles aliquot suæ Diocesis pagos in antiqua Gentium prauitate ac errore perstrare cognouisset, legat eō Cappadoces hosce Clericos, cum eiusmodi mandatis, vti pertinaces, & indomitos agrestium illorum animos,

varie

varie tērando, ac blandiēdo, simul docendo, & arguēdo, prout initia sese, & progressus darent, allicere ad Christum, & ad salutem conarentur. Pollebant vnusquisq; doctrina, fortes animi, prudentia, & lenitas inerat, planeq; crediderat Vigilus, cū manum hanc ab sese dēmitteret, aut posse monitis eorum, & prædicatione conuerti paganos, & illas veluti siluas interlucari, aut, si contumaces resisterent, conclamatum in perpetuum fore negotium, deploratamq; gentem. Hoc nimirum euenit. Nam vbi diuini concionatores ingressi tractus illos insanos, cœpēre, Deum vnum, æternum vitam, parata præmia rectè factis, ob scelera sempiternos ignes & alia Catholici dogmatis elementa narrare; simul vbi raptim excitauēre templum confestim agresteis exarsere toruis ingenijs, & auctoribus vitæ illicō necem machinantur. Sed ea, dolum, & insidias requirebat, ob Cæsare, quē aliquo tamē modo vindicē pauebant. Igitur, dū moras, & necessaria interualla dant sceleri, dum itinera & egressus obseruant, pauculos adhuc dies, & breue concionandi spatium habuēre. Mox exitum appropinquauere, cū intentos sui moris tripudio, ac superstitiosæ saltationi barbaros acrius increpuiſſent. Tunc enim erupit furor, &, quod certam in diem, certum in locum destinabant, repræsentauere præcipites animi. Facto repente impetu, & concursu perimuntur, Sifinius, Martirius, & Alexander, isq; susceptæ expeditionis euentus fuit. Lacera Martirum corpora collecta inde, & sublata piorum studio Tridentum ad Episcopum adsportantur; & ille gratissimum Pontifici Simpliciano donum misit. Tradit Paulinus, eo ipso

temporis momento, quo diuina fercula Mediolanum
 adsportarentur, Ambrosium ipsum in Dalmatiæ fini-
 bus, cæco cuidam apparuisse, cumque ille rogasset,
 uti sibi redderetur atq. perennis foret, ea lucis vsura,
 qua diuinos vultus adspiceret, hæc verba, ut clarè audire-
 tur, elocutum; ire te Mediolanum oportet, ac ibi oeu-
 lorum aciem ab amicis meis impetrare. venisse deinde
 cæcum in urbem, & protinus vidisse. Corpora Simpli-
 cianus in Mariæ Virginis Æde, quæ nunc Diui Simplicia-
 ni Ædes dicitur, collocauit, ac fuere ibi obscura in sede,
 donec ab Sancto Antistite Carolo nostrorum temporum
 opulentia cæremonijsq. decorarentur Gentem ipsam,
 quæ peremerat Apostolicos homines, fama est, fulgetris
 & horrifono statim fragore percussam agnouisse suum
 scelus; Cæsaris iussu coniectos in vincula, qui sacro
 sanguine manus impias temerassent; voluisse ipsū pro-
 miscue in omnes animaduertere, nisi deprecator Simpli-
 cianus obstitisset: inde genti lucē obortam tñ, & suscep-
 ta sacra, templumq. ibi positum esse Martiribus, quod
 eximia religione hodieq. patrium detestantes errorem
 colant. Simplicianus, tertio sui Pontificatus anno de-
 cessit, sub Siricio Pontifice maximo; templum & cæle-
 steis religiones Anastasius alter deccarit. In Æde Ma-
 riana est tumulatus; sic ipse mandarar, creditumq. est
 hanc eum, sibi quietis vltimæ sedem elegisse quodam
 exemplo Pontificis Ambrosij, ut, quemadmodum ille,
 domicilium elegerat, quæ Geruasij, & Protasij Martirum
 ossa condidisset; ita quiesceret ipse iuxta Sisinum, Mar-
 tirium, & Alexandrum, quorum artus & reliquias pari
 deuinxisset officio ac munere. In referendo Martyrum,
 casu,

casu , secutus sum tradita de ipsis in vulgus , & recepta
 famæ veteris consensu . Sed ipsius ad Simplicianum
 litteræ Vigilij certius apertiusq. rem totam habent , qua-
 rum summa fuit huiusmodi . Vigilij Simpliciano .
 Quamuis Excelso loco sitã virtutem in Dei hominumq. ,
 conspectu , nostris verbis illustrari non sit necesse , præ-
 stetq. cælestia merita silentio venerari , quàm orationis
 culpa deterere : tamen impulit officij mei munus , vt
 noui Martyrij feriem explicarem , per causas , & loca , va-
 riosq. successus , & pij quodammodo sanguinis vocem
 litteris hisce consignarem . Namq. dum in aperto nuper
 agro fundatisq. recens Ecclesijs lætam Euangelij semen-
 tem faciunt homines Apostolici , perpeffi grauia multa
 & aspera , vexati contumelijs , iniurijs tentati , quasi per
 patientiæ gradus , ipsam demũ reportauere coronam , &
 occasione gloriæ gloriam inuenere Cælibem vitæ for-
 nam secuti , ac instructi litterarum adiuuentis , atten-
 tiq. & solliciti , suas innoxias animas hostiarum instar ob-
 tulere Deo . Primus eorum Sisinius nomine pacem attu-
 lerat barbaris , atq. legationem obierat ita , vt nihil tra-
 heret , è sordibus hospitij , cùm ibi annos aliquot mora-
 retur , ac planè veluti Loth alter inter infandæ gentis
 homines egit . Is tanquam ouicula , circumfrementi-
 bus lupis , quæsiuit sibi caulam , atq. templum in ea re-
 gione posuit primus , eoq. merito nimirum est affecu-
 tus , vt sicuti grandior erat natu , ita prior in cælum iret .
 Proximus huic Martyrius lector erat munere , qui cùm
 è Cæsaris castris ad Christi signa transisset , nomen ip-
 sum habebat inter causas , & inuitamenta , quò promp-
 tius martirij decus æmularetur . Parentum , & fratrum
 abruperat

abruerat vincula forti animo , totus vt incumberet in eam partem , ac ne vlla votum humanitus cura distineret ; legendo & concionando , premendoq; corpus assiduis laboribus & inedia , meruerat coronam , effeceratq; ne gratuita videretur palma , quã tulit. Confanguineus huic Alexander , pari flagrauerat voto ; Diaconus erat , & præcipuus ac natiuus instinctus illi , disturbare sacrificales impiorum apparatus , intercipere hostias ac prohibere. Id videlicet sæuendi principium atq. incitamentum fuit . Arreptum die quodã afficiunt multis lætalibusq; plagis , ac postero die decumbentem ex earum dolore , trahunt , feriunt , vrunt barbara feritate , donec absumeretur . Simul Lectorem , & Ostiarum quos fortè deprehenderant vulnera fratris obligantes , ad necem petunt . Facilè hi sunt exanimati , cùm Diaconi vita tardiores exitum inuenisset . Struem , & ligna rogo ipsæ Templi trabes præbuere , quod primo statim ingressu de suis angustijs collationibusq. bonorum edificarant . Nunc in eodem quo cecidere loco , nos aliud excitare templum paramus , quod monumento sit ad posteros , sedem eam inclyti cruoris esse . Tuas pro salute nostra preces cū Sanctorum precibus esse coniunctas velim , quandoquidem ipse quoq; Sanctus . Dies Martyrij fuit ad IV. Kal. Iunij matutinæ lucis exortu . Hæc ferme Vigilius ad Simplicianum vnà cum reliquiarum indice , simulq. commentariolo , quo singula fufius narrabantur , scilicet , vt solenni lustrationum die , barbaries irritata has Idolo suo victimas destinasset , cùm ab ea fortè superstitione duduere nō nullos institissent ; vt impacta tuba Sifinio , vt fugam tentasset Alexander
hor.

horrore simulacri, vt retractus, vt illufus, vt lignea gestamina pependerit collo, vt acti per arua bestiarum in morem, Ipreeuerint blandimenta, minas, & fui quisq. funeris conspectum horribilemq. pompam, & ipsum deniq; funus. Reliquiæ, Bripium (Mediolanensis agri locus est,) inde Mediolanum allatæ Simpliciani cura, diu fuere miraculorum sedes, nostraque demum ætate. D. Carolus addidit gloriam, cum eas in publicum efferret apparatu tanto, quantum urbis, & Viri nomen claret. Sed & vrbes aliæ partem harum reliquiarum acceperunt, præsertimq. Brixienfes id hodieq. munus feruant. Causa licentiæ fuerat barbaris in Martyres eadem illa, quæ toto passim orbe cultores alios Idolorum hoc tempore stimulare cœperat in Christianos, veteribus odijs materies, & sacri sanguinis læta rursus calamitas, atq; post diuturnam pacem noua præliorum origo. Namq; cum illa sanctissimi decteti promulgata lex fuisset, vti templa Deorum abolerentur, idq; Cæsaris edictum secuta strages irritasset eorum animos, qui contumaces in prisca superstitione permanerent; ab ea videlicet ira, Martirium, exoleta iam prope res, & nomen inualescebat. Remotæ valles & auis recessus, & vt quæq. loca longius aberant à securium terrore, plus etiam dedere palmarum; quæ Cæsar, & fasces, & imperij reuerentia regerent Ecclesiam, rara, vel nulla fortuna tanti decoris fuit. Mediolani præcipua securitas rebus, Honorio nimirum ibi sedem habente, vel si quopiam iret, Stilichone Vicario, cuius de pietate ac religione supra est, demonstratum. Stetisset utinam hic intra sui fastigij terminos firmum ac fidele subsidium Ecclesiæ columenq; rebus.

rebus. Sed filia data in matrimonium Honorio, ducta ipse sorore Theodosij, dum agitat plusquam ciuilia, suis & sibi ruinam struxit, quæ post explicabitur. Habebat ad D. Protasij, cui cognomen e quercu vir, si quisquã aliis vnquam fuit, maximè carus acceptusq. populo, & haud dubio ciuium consensu patriæ pater appellatus. Quo primùm die magistratum iniisset, solenni iurauerat ritu, se defensurum Ecclesiæ iura, clericorum honores, libertatem atq; statum vrbis, enixeq. daturum operam, ne qua seditio popularis, ne qua fierent latrocinia, vt tuti liberiq. comiteus essent; ante omnia, viduas & orbos, quæ maxime inualida pars esset, iniuria prohibitorum. Si tardus ad ea, si segnis foret, se caputq. suum deuouerit horribili carmine, precatusq. fuerat, vt tum iratus Deus flagitij pœnas expeteret. Vicissim ciues ferebant tributa & vectigales asses ei, ligna, vinum, & alia sustentando famulatio; ac tuendæ principis dignationi; per capita, per ostia, regiæ fortunæ cultus in vnã domũ exigebatur, neq. sub onere quisquam ingemiscebat. Hęc ipsa Galuanus ex Datij annalibus refert, haud sanè suspecta nobis ob authoris vtriusque testimonium, quos credidimus, nec ob religionem voluisse mentiri, nec ob antiquitatẽ ignorare potuisse. Neq. minuit fidem, horum temporum magnificentia, & superbæ ac diuersæ iam principum opes. Illa ætas, illi mores admittebant multa, quæ nostrum sæculum adspernaretur ac irideret, neq. interest, qua specie ac titulo, fortunæ tenuiores alant fortunã illã excelsã dummodo semper quidẽ alãt. Etiam in Ecclesiæ moribus, & institutis hoc tempore comperio fuisse multa, quæ recens disciplina Pontificũ;

& com-

& communis via decōri non ferret. Quippe traditum est, crescente quotidie magis Ambrosij desiderio, fama. virtutum, & miraculorum illius increbescente, institutum hunc morem à Simpliciano, vt Prouinciales Episcopi, quanuis diffiti terris, graues ætate, distenti sui muneris occupationibus, absq. discrimine vllō, vel excusatione, Mediolani per hebdomadas in orbem adessint, facturi rem diuinam in Ara, quæ nimirum inclitanti viri reliquijs, & nomine, patere deberet ad sacrificandum illis tantum modo, quos dignitas Pontificia faceret venerabiles, & augustos. Tunc scilicet Episcopos, vt sua quemq. dies admoneret, ex varijs Prouinciæ locis, longiore quàm hodie distant interuallo, ire in Metropolim hanc consuesse, defunctosq. rite vice sua, pari celeritate domos remigrare. Domicilium in vrbe fuisse cōstitutum hebdomatico ad tertium inde lapidem, quæ parua nux D. Georgij templo cognomen fecit. Ex eo domicilio, Pontificem, cuius esset hebdomada, pulsū campaniæ excitarī solitum intempestæ noctis silentio, matutinus vt sisteret ad Aram. Mansisse solenne hoc, donec pertaesi spatia viarum irrequietosq. cōmeatus Episcopi, contulerint in medium vectigalia, & stipes large suffecturas in ea sacra, dederintq. sui muneris vicarios, ac ita duræ peregrinationis incommodo, & labore sint leuati. Memorat hæc ipsa Galuanus idem, quem poterit appellare si quis fortè laborabit admiratione nouitatis. Ea si vera fuit cæremonia, caderet in Venerij tempus, quem successisse Simpliciano, litteræ omnes consentiunt. Fuerat hic etiam in Ambrosij contubernio & disciplina, qui diuinis litteris, & arte regendi popula-

res animos imbutum iuuenem per Ecclesiasticos gradus ad Sacerdotij apicem euexerat. Postquam receptus ille Cælo, suam Simpliciano vigiliam reliquit, collega muneris huic, meritis est, ut cum ipsi quoque mortalibus rebus exempto successor quæreretur, neminem esse aptiorem, illi quorum intererat, iudicarent. Neque recusauit inclitus vir, interiore sensu mansuetus, & humilis, cæterum natus ad res gerendas, & alto quodam animo cupidus Ecclesiæ constituendæ. Itaque nouerat statim fama nouum Episcopum, & frequenter ibatur ad illum ab Ecclesiæ principibus, ubi res aliqua grauior incidisset. Inter Acta Synodi Carthaginensis octauæ, caput erat huiusmodi. Quoniam Africana Ecclesia, non satis Clericorum haberet, alijsque præterea necessitatibus vrgeretur; mittendos esse legatos, Romam ad Anastasium, Mediolanum ad Venerium qui rebus angustiis opem atque subsidium, & ex Italica copia ministros implorarent. Ea petentes legati qui venerint, comperti nihil habemus; missas quidem esse suppetias constat vel ex eo, quod Paulinus alumnus Ecclesiæ Mediolanensis ab huius haud dubie legationis tempore fuit in Africa, & Carthagine apud Fortunatum Diaconum est diuersatus. Inde coniectare licet, alios quoque destinatos in eam expeditionem, quorum vetustate abierit memoria; nec enim fortasse tunc attinuerit nomina singulorum custodiri, cum duce ac rectore Paulino haud perinde nobiles, & clari alij mitterentur. Negotij tamen interea satis erat domi, gliscente iam & serpente per urbem Origenistarum lue, quæ fœdaret animos opinionibus absurdis atroci malo quia blandimentis inerant venena, & ferme spargebantur in vulgus ea, quæ

quæ humanus animus varietate sua, & declinatione rerû
ultimarû adamaret. Origenes, in diuersa terrarum par-
te, centum & quinquaginta annis prior Venerio, edide-
rat in publicû volumina, queis apud multos effusa studia
plausumq. mereretur, apud plures, cû admiratione mi-
sericordiam conciret. Aliàs profundus, altus diuinus;
miser aliàs delirus, insanus; ac planè cõparandus amni,
qui, cû puras veheret vndas, lucidior esset vitro, turba-
tus idè & infectus obscuræ nocti similis manaret. Errores
& dogmata eius hæc ferebantur. Liberatorem humani
generis Christum, nequaquam ex vtero matris prodijf-
se; sed factum extitisse repente diuinitus. Eundem Pa-
tre minorem esse, dispari, tum veritate, tum luce; cæ-
terùm, propter nostri luminis imbecillitatem, quæ falso
iudicio, magna pro paruis admittat, haud dubie parem
videri. Totum inde Sanctissimæ Trinitatis mysterium,
comparando personas, & anteponendo, vel postpo-
nendo temeritate sua, confundeat, & admirandam
illam publicæq. religionis consensu receptam æquabi-
litate nouo turbabat discrimine, quod humanis ipse
sensibus effinxisset. Consimili væcordia, genus homi-
num, Angelorum choros, turbam Dæmonum inuolue-
bat. Posse videlicet ex illis tenebris æternaq. nocte, spi-
ritus impuros atq. contumaces in cælestem denuo lucē
emergere ita, vt ex Dæmone quispiam Angelicam illico
naturam induat, ac rursus alius è suprema illinc classe
deuoluatur ad cateruas vltimas inferorum. Qui mor-
taliû, extremo iudicio reperti fuerint mali prauiq.; hos
in altera vita fore collegas Dæmonum, vicissimq. Dæ-
monas ipsos, si negligentius egerint, in humana cor-

pora, tanquam in foediorum obscuriorumq. custodiam immutabili poena relegatum iri. Quibus autem contigerit vacillare tantum & labi, nec verò ferri præcipites in crimina, & noxas, quoddam hisce paratum esse magisterium, ut in varios Angelorum ordines, admonendi, & regendi, imbuendi melioribus institutis diuidantur, atq. maneat in ea disciplina, donec Mundus ultimo conflagrauerit igne, successeritq. noua moles in plures discreta Mundos, quorum aliquis proprius, & separatus illis adsignetur. Omnia, quæ constant ex corpore, penitus esse dilapsura, vel certè, si quippiam ex corporata retinuerint natura, id ipsum fore simillimum ætheri, cælo, rebus ve tenuissimis alijs, si qua res intelligi tenuior atq. purior possit. Id ipsum nihil aliud erat profecto, quam reuiuiscendi spem vniuersam abrogare mortuis, & nostros eripere nobis artus, quos relinquimus ea conditione, ut etiam cum formæ atq. virium incremento recepturi olim eosdem simus. Ad hanc formam erant alia pleraq. inania & falsa, deprauandis animis atq. trahendis in exitium, non quidem ipsius authoris prauitate doloue malo, sed improuido quodam errore, & solita magnorum ingeniorum calamitate, vbi communia primum, & vulgata, deinde recondita & arcana, postremo suum homines ipsi captum anteuenerunt. Verùm Origenes quidem cõmuni mortalium sorte dudum vixerat, neq. mutata iam volumina, satis ipsa per se facerent momenti spargendis opinionibus instituendæq. sectæ. Post extiterunt nonnulli, quos eius illecebra nouitatis, & prompta in defunctum studia neq. vinculo, & in vnâ quasi familiam congregarent. Rufinus ante alios adamarat

hæc

hæc portentosa, dederatq. sedulus operam, vt veram eam
esse rationem, ea summa mysteria persuaderet, nec
singulis modò viritim, sed magnarum urbium populis;
& huius primùm arte, dein a seclarum cura, perniciem
accepere, prouinciæ, regna, caputq. rerum Vrbs illa,
cuius nomen & ad spectus, & constitutum ibi domiciliū
religionis absterere poterat Origenistas, ne cum infa-
no suo dogmate gressum illuc inferrent. Simul ausi pe-
netrare Mediolanum, eaq. Venerio materies arguendi,
confutandi, sanandi quos posset, coercendi medicinam
adspernantes alios, cauendi ne corruptæ iam animæ
contagione sua diffunderent latius pestem, ea libidine,
quæ ferme quærit focios exitij, tanquam, vel perire so-
litarios pigeat, vel cadere cum multis, ea demum sit
salus. Plane fœda res & abominanda, in vrbe, quæ
paulo ante trecētesimum annum, ab Apostolo Barnabæ
Euangelium accepisset, quæ tot spectasset Martirum mi-
racula, tot exhibuisset, ac prope, sicut altera Roma
dici posset extracta Sanctorum sanguine, in qua de-
mum, recens Ambrosij nomen, & vita, & ad proflig-
andos Arianos, tam manifeste præsens Numen, in-
faustique rebellium exitus, deberent esse vinculum fidei,
frænum illis, quos rebus adigerent nouis, dulcedo ipso-
rum, & suæ mentis inconstantia. Tanto magis niti Ve-
nerius aduersus initia tanti mali, sollicitusq; & intentus
agere, ne urbem, quam sanam, & integram accepisset,
eam inuolutam peste relinquere cogeretur, quando-
cunq; decessurus esset. Neq; tamen in eo conatu cade-
bant omnia sicut volebat, & quanquam excuterent, ip-
sius verbis, & castigatione quotidie nonnulli quæ iam
admi-

admississent opinionum flagitia, plures ea retinebant animis obstinatis, interpretemq. magni secreti, atq. tantarum rerum indagatorem Origenem admirabatur. Mox adfuere Pontificæ litteræ decretumq. Romani concilij, quibus litteris & decreto, publica q. Patrum auctoritate Venerius admonebatur, damnatos esse Origenistas, & omnia, quæ defidei ac rerum elementis author nominis illius, ex vero & antiquo, inficta, & noua corrupisset. Damnationem eam uti promulgaret, ostenderetq. suæ vrbi populo, quid congregati diuino spiritu Patres censuissent. Ea demum res vrbi salutem tulit reiectisq. deliramentis, in sua se se catholica dogmata Mediolanenses collegere. Successit huic aduersus Origenistas actio, noua quinquennio post, Venerio seges gloriæ, campusq. virtutis. Insana mulier Eudoxia coniunx Arcadij capitalibus odijs infensa Chrysostomo, cum per suæ factionis homines eum exturbasset, vindex Numinis ira strauerat illico Palatij partē, eoq. portēto conterriti principes Pontificē innoxium restituere suam in sedem. Insequente dein anno, maiore correptus inimicorum impetu, relegatur in perpetuum, neque redijt, donec finita vita, corpus ipsius, bonorum omnium humeris, & Orientis vniuersi gratulatione reportaretur. Ea negotia cum Orientalem Ecclesiam tumultuosissime scinderēt in partes, circumuentusq; Chrysostomus Apostolicæ patientiæ exemplum præberet; mota est Occidentalibus Episcopis cura, ut ferrent opem exuli, demerentq; sæculo tantam ignominiam & labem, quanta susciperetur, si uir ille damnatus exsulij pœna memorari posset hominibus futuris

turis

turis. Itaq. venire Romam ex condito grauissimus quisq. Chromatius ab Aquileia, Venerius Mediolano, ex alijs vrbibus alij, quos angeret rerum indignitas, & ille quasi de virtute triumphus improborum. In eo conuentu, cum Patres agitarent inter se, quenam expeditissima foret restituendi exulis via, censuere optimum factu, si communiter agerent cum Honorio, precibusq. iunctis ab eo peterent, vti commendaret Arcadio fratri Constantinopolitani Pontificis causam. Ille benigne rem suscepit, misitq. legatos, & litteras ad fratrem de cognoscenda causa Ioanneq. restituendo. Consilium id fuisse Venerij facile conijcitur ex eo, quod scriptor harum rerum Theodorus, in memoranda legatione, refert, suas eum litteras Honorij litteris adiunxisse. Sed longe grauissimum aliud eius rei testimonium extat ipsius ad Venerium Epistola Chrysofomi, cum insigni gratiarum actione, & laude, nauatam ob operam, simul cohortatione ad ea conficienda quæ superessent. Exemplum eius epistolæ, Gulielmus Sirletus Cardinalis Mediolanum ex vrbe Roma transmisit, cum ad eam diem fuisset ignota nostris hominibus. Est autem huiusmodi. Sancti Patris nostri Ioanis Archiepiscopi Constantinopolis Chrysofomi Epistola ad Venerium Episcopum Mediolanensem. Fortem vestrum, & virilem animum, itemq. veritatis vindicandæ fiduciam, & predicandæ libertatem, tamen si vel antea cognoueram: fecit tamen temporum conditio, vt ipsa quoq. appareat summa fraterna benevolentia, & charitas & pietas, ac frequens commiseratio, & diligens deniq. procuratio vestra Ecclesiarum. Nimirum, vti vel in mari gubernatorem, qui sit optimus,

„ mus , magnæ tempestates , vel in corporibus peritissimū
 „ medicum morbi difficiles ostendunt : ita , qui ad stu-
 „ dium pietatis vitam omnem compararit , quiq. animi
 „ magnitudine præcellat , facile rerum declarant asperi-
 „ tates , & temporum. Quod sane accidit iam vobis ; tum
 „ verò pro parte vestra probe omnia administrata , nec
 „ quicquam prætermisum . Sed quoniam homines , qui
 „ istas , & pariunt perturbationes , & pepererunt , eò per-
 „ uenerunt prauitatis , vt non modo non defungi priori-
 „ bus , sed certare etiam cum ijs conentur : moneo vos
 „ atq. hortor vniuersos , vt prompte animum valentissi-
 „ mum adhibeatis , neq. istud dissolui tātum studium pa-
 „ tiamini . Quin intendite magis , etiam si mille accidant
 „ difficultates . Etenim qui sudoribus atq. ærumnis pluri-
 „ bus , magnum aliquid , & homine generoso dignum ob-
 „ ierint , maiora ij præmia consequentur quàm qui facile
 „ & nullo negotio idem confecerint . Siquidem vnusquisq.
 „ [quod Beatus inquit Paulus] tantum mercedis accipiet
 „ quantum laboris exantlarit . Quamobrem minime ista
 „ vobis diutina fatigatio causam afferat desperãdi , verùm
 „ potius ipsam decus excitet . Nam quò grauior ad ten-
 „ tationem fit accessio , eò auctior erit ad coronas adiun-
 „ ctio affluentq. amplius vobis debita certaminum hone-
 „ storum præmia . Hæc Chrysostronus ad Venerium , neq.
 „ nos vltra Græcis hisce turbis immiscemur . Mediolani
 „ sequitur tempus irruptione turbulentum externa , &
 „ Gothorum arma nunc , atq. superfusam Catholico gregi
 „ barbariem , quoad instituti nostri ratio patitur , exseque-
 „ mur . Non enim importunum Arij genis ; & plena fu-
 „ roris aula plus malorum olim in Ecclesiam inuexit , & in-
 „ ter

ter sacrorum clades hanc quoq. vel maxime exitiabilē numerare licet. Quamdiu pacatum imperium Honorius habuit, sanè prospero res Ecclesiastica cursu procedebat; & sacra frequentabantur, & sacrorum antistites in honore erant, duodecimo demum anno, postquā is regnare cœperat, Gothi, dirum genus, Italiam ingressi, simul imperio, simul Ecclesiæ vastitatem intulerunt. Radegasius imperabat genti, quē alij contracta voce Radgasum, nonnulli Rhadagaysum appellauēre, fero vir ingenio, & qui super cæteram immanitatem, naturæ quodam instinctū religiones omneis auersaretur. Is, cū spe præmiorum & victoriæ, suos animare vellet, fertur apud Danubij Ripam, ara excitata, christianum sanguinē libasse barbaro ritu, & iurasse non positurum arma priusquam Romanum omne nomen dedisset excidio. Ducenta millia sub signis habuisse fertur, præter imbellem turbam, quæ secuta viros aut parentes, ætatem & sexū in arma paulatim aptabant. Hoc tanti robur exercitus, Gallica & Hispanica regione latè peruagatum, vbi subiectos alpibus campos infedit, intremuere Populi, & à religionis cura, sese principes, vt ferme fit, ad tutelam humanarum rerum auerterunt. Ita, cū paribus ab nostra parte copijs obuiā iretur, & omneis homines induerent arma, citius omnino quàm credi possit, militia efferauit animos, atq. statim ædes sacræ, militares in casas, milites ipsi barbaros in mores fœdo spectaculo concessere. Italię totius id commune malum fuit, nec fermè vlla; maior Ecclesiæ clades memoratur. Et Vrbs Roma, quæ asperis in rebus prælucere cæteris ad fidei constantiam deberet, adeo consternata est, vt causa totius ca-

lâmitatis in Christi cultum reiecta per insaniam, pristina profana sacra reuocarent, atq. sancirent capite, ne quis in posterum ab auita religione deficeret. Par Mediolani vâcordia, & pares animorum habitus erant, vt in ciuitate, ad omneis Romanæ rei motus, varia semper & mutabili. Venerius adhuc moderabatur Ecclesiæ Mediolanensi, doctrina, & moribus inter primos illius ætatis, & diuina face succensus amplificandæ religionis. Hic, verbo & exemplo itemq. gratia & lenitate, ciuitatem in pia studia totam efformare cœperat, & credebatur illum Ecclesiæ statum in perpetuum esse firmaturus, qui sub Ambrosio fuisset ante tu multus Arianos. Enimverò, postquam stragem diuini cultus, & potentiora profana sacris animaduertit, ad gregis & Ecclesiæ defensionem intendit animum, statimq. nouo certaminis genere cum armatis inermis, & ipsa cum furore tranquillitas pugnare institit. Ille turpeis inquilinos eiecit templis, ille restituit aras, illius autoritate, libido multorum attonita, glutitam spe & cogitatione prædam haud semel amisit. Inter cætera, illud memoratur insigne. Mediolanitemplum est præcipuæ celebritatis, origine primæua sacrum Herculi; postquam Christus Dæmonem, Christiani gentilitatem exturbarunt, Laurentio Martiri sanctiore dictum titulo. Id templum, quia laxo patebat sinu, eratq. claustris ad vim arcendam egregie munitum, Gothica cohors occuparat, cùm reliqua multitudo, pars fixis vrbe tota tentorijs, ad ciuium damna cædesq. discurreret, pars, quacunq. belli moles incubuerat, cum exercitu nostro dimicaret. Igitur ibi manipulares, nulla reuerètia sacri soli, tamquam in ganea & popina, sacrilegum etiã apud

apud ipsos Dæmonum cultores, alea, ventre, & omni reliqua fœditate lasciuebant. Non tulit Pontifex ignominiam, quæ, licentia, & importunitate quotidie impensius crescebat. Stat sententia, sacram ædem ab illa indignitate vindicare, quoquomodo; aut, si minus id procedat, in ipso pulcherrimæ rei conatu vitâ ponere. Itaque re diuina peracta cum ea precatione, vt bene ac feliciter eueniret, quod de reprimendo barbarorum furore habebat in animo, ad illud templum rectâ contendit instituto supplicantium agmine. Præibant clerici sacerdotesq. sequebatur ipse maioris formæ baiulans crucem, latera cingebant e præcipua nobilitate nonnulli, qui sacri capitis desiderio & caritate periculum fortiter omnespernebant. Quacunq. progreditur pompa, cõkursus, & ex militari tumultu repentina fit quies. Mirantur crucis trophæa portantem Episcopum, & cùm horreant armatis viæ, misceatq. Mars cruentus omnia; imbellis, & quieta cohors, quid sibi interim velit, exspectant. Adiungunt etiam agmini sese complures, neq. barbari, cælestè violare manum audent. Quippe, miserabilem ad sonû inflexa psalmodia, & eminens in singulorû vultu pietas ac dolor, simul canitie veneranda Pontifex oneri propè succumbens, quamuis immites & sanguinarios animos iniecta diuinitus religione continebat. Vbi ad templum peruentum est, parenteis fortè portas inueniunt, & omnia disiecta inter temulentos. Ita gradum intulere supplicantes, & dum ingrediuntur, accidit res, quæ nisi in Dei potentiam referatur, haud dubie fidem excesserit. Gothi cùm ad crucis adspectum aliquandiu fluctuassent, diffugere simul omneis, nec deinde fœdauere templum il-

Iud. Per hunc modum vindicata Laurentianæ Aedis est religio, & restituta maiestati suæ pristinæ. Sub idem tēpus, aliam, neq. minore animo, euentu etiam admirabiliore Venerius actionem suscepit, qua Gothicæ multitudinis licentia compressa & frenata est. Rapuerant ex ingenua domo virginem adolescentulam, quæ tædio rerum humanarum cælestes gerebat spiritus, & florem illibatum summa religione conseruabat. Fit ad eum raptum tota vicinitate clamor, & propter claritatem virginis, parentum lacrimas, concursum omnium, indignissima res etiam furentibus videtur. Non tamen audet obuiam ire quisquam. Ita sacrum honorem, & inferendum olim cælo decus mancipia Dæmonis erant violaturi. Trepidat ad Episcopum aliquis interea, totam indignitatem exponit, & periclitanti puellæ supplex implorat opem. Ille, paterna extimulante cura, cum Præfecto cohortis impuræ, sine mora expostulat iniuriam, gentiū & naturæ memorat ius, virgo saltem, vt dolori suo redonetur, petit. Magnum Venerij nomen erat etiam apud barbaros, & propter vnicam virtutem vulgò illum omnes admirabantur. Itaq. motus legatione Centurio, capitales illicò minas intentat militi, nisi euestigio dimittatur domum adolescentula. Dimissa statim, & in tutum recepta est ab illis, qui raptorem velut expugnaturi lacrimis, & quiritatione sequebantur. Venerius inde, quòd haud ita facile Gothicam è ciuitate tolli posse colluuiem arbitraretur, ne periculum inde semper immineret pudicitiae, consilium cepit hoc prudentiæ plenum & caritatis. Præcipua firmitate domum siue precibus eblanditus, siue pretio coemptam munit insuper quantum potest, ac
omni

omni prouidet ope, vt à temerario militum discursu, & euagatione sit tuta. Præterea sacrat religione locum, aram, & alia, quæ sunt colendo Numini, animisq. curandis addit. Huc sexum inuitat maximè opportunum iniuriæ, & inclusis intra claustra, diuini auxilij spem facit. Simul in omnia discrimina casusq. sollicitudinem ipse quoq. offert suam. Dedito per urbem rumore, virgines multæ, vel suo ipsæ instinctu, vel hortatione parentum, in eam domum conuenere, donec impleretur. Successit deinde quod superis cordi esset, quodq. Venerius ipse destinarat apud animum suum, cùm illud pudicitiaæ asylū aperiret. Congregatæ in vnā sedem adolescentulæ seip̄as adstrinxere legibus & disciplina, & propè Monasterij formam celerrime res venit. Capita legum earum, partim habuit rata Pontifex, partim salubriore temperauit modo. vniuersum verò corpus & formulam sua in perpetuum autoritate sanxit ac firmavit. Præerat cunctis illa ipsa, quæ principio de faucibus erepta barbaro, monuerat periculo suo pastorem, vti septa hæc infirmo pararet gregi. Notæ probitatis homines ibi in vicinis quotidianas ad necessitates excubabant, ne videlicet in publico ipsæ vnquam adspicerentur. Cætera, quæ pertinerent ad victum & cultum, prouiderant parentes, aut propinqui. Hęc cœnobij muliebris est origo, quod Mediolani fundatum est, auctore Venerio. Tamen in re certa, & aperta, manet ignoratio nominis ac loci, vt neque quomodo cœtus ille appellatus, neq; vbi sitæ ædes fuerint, vlla extet memoria. Dum Gothica licentia Mediolani sæuit in hunc modum, itq. Venerius obuiā artibus, & prudentia, quam haud dubie Numen regebat; Am-
bro-

brosius diuersa in parte, suum, & Mediolanensis Ecclesie
 nomen, insectatione gentis eius, veluti renouauit è cælo.
 Vrbs Florentia, belli cladibus, & obsidione, magis acri,
 quàm diuturna, iam prope ad extremum venerat, fessisq;
 ciues animis ad deditiõnem inclinabant. Sed nocte, qua
 præparatis in id consilium, aptatisq; rebus, ignominiosa
 dies expectabatur, vidit per quietem antiquus homo, &
 probus Ambrosium ea facie & habitu, quo vulgo specta-
 tus fuisset, cum ibi sicuti demonstrauius, moraretur.
 Is loqui visus humano more; Abi, inquit, nuntia ciuibus
 tuis, Deum ita velle, vt mea Florentia in suo statu ma-
 neat incolumis, hostemq; qui nunc instat menibus, & cõ-
 plet omnia terrore suo, sternat ipsa, & vincat. hæc locu-
 tus abiit. Nocturnam eam speciem atq; prædictionem
 res consequitur ipsa, moxq; Stilico aderat, salutem Flo-
 rentinorum ferens in sua dextera, qua Rhadgaysum ob-
 truncavit. Ita nomen Ambrosij magnis iterum celebra-
 ri præconijs inter Etruscos, magna ibi ob id miraculum
 in Mediolanensem Ecclesiam studia renouantur, quæ
 Pontifex conciuerat admiratione sui, cum peregrinaretur
 ea in terra. Ex matre Panfophij Paulinus hæc refert
 accepisse. Ipse dein Stilico sine suo dedit exemplum, ne
 quis viueret animo securo, cum cælestis in sua scelera
 differri iras videret, nimiumq; comprobauit exitu tristi
 vetus illud, pede quamuis claudo consequi penam eas
 etiam nosas quæ multum antecessere. Nam cum olim
 ille Cresconium sub inuolati rephi tutela Mediolani for-
 re delitescentem, detrahi passus esset Asylo; Rauennæ
 ipse nequicquam in pari metu petijt Asylum idẽ, arteq;
 inde (quia vim facere religiosum erat) deductus occi-
 ditur.

ditur. Cœperat iam pridem esse suspectus, tanquam ob regia matrimonia, rerum euentus, vastum animum, ægre se contineret in secundo post Cæsarem loco, Gothicūq. bellum aleret, vt succinctus hostium armis hostis ipse magnivoti fortunam experiretur. Ob id crimen eamq. suspicionem profugus in templum, amplexus aram, loci se se religione tuebatur aduersus Principis, & militum iras. Accedunt delecta militum cohors, amicorum inrimi, assumpto simul in doli partem Episcopo, dant ordine omneis fidem, impune fore, si decedat è sacro solo seq. liberam in custodiam permittat. Vt sese permisit, neca- uere. Nec multo post, adduntur paternę, neci filius & filia, magnę domus excidium, Seuerę luctus implacabilis, quę Mediolani multum interim anxia de salute prolis, & viri, fecerat vota, posuerat aras, Basilicamq. Nazarianā strauerat marmore, cuius quadrata segmēta visuntur in hūc diē. Hic Stiliconis exitus fuit. Venerio Pōtifici, cū ob ea, quę narraui, maior in dies auctoritas, maius quotidie no- men, accresceret, fremebāt procacissimi barbarorum, & vnus hominis obstare libidini suę constantiā indigna- bantur. Itaq. sæpe appetitus ad necem, sæpe versatus in vltimo discrimine, semper tamē diuina tutela protectus, obiit mitifine nono anno postquā Ecclesię gubernacula suscepisset. Ac tanta fuit infectatio, vt, qui scripsere res eius quę, Gothicis malis, atq. calamitatibus extinctum consensu ferme omneis tradant. Venerius Nonis Maij discessit ex hac vita sub Anastasij finem & Innocentij suc- cessoris initia. Episcopo mortuo, status Ecclesię Medio- lanensis hoc tempore mihi maxime miserabilis est visus. Nam etsi calamitates alię grauissimę ex omni memoria

in.

in monumenta sint relatæ, quas, aut rebellis populus, aut alienus princeps, aut infusa peregrinitas intulerunt, fere tamen omneis eiusmodi, vt simul exortæ, simul dissectæ videri possint. Scilicet, aut Roma caput rerum, laboranti Prouinciæ subsidium erat, aut ipsa per populares suos Ecclesia, spem pacis, & quietis tentabat aliquam aut, si opes humanæ cunctarentur, diuina bonitas ex turbido ac tristi die, tranquillum, & serenum dabat. Nunc vexati quotidianis incursionibus ciues, vrbs obfessa primò, dein capta, fugitiuus prope Cæsar, proprio quisq. metu fluctuabant, & sceleribus iratum Numen, quasi relinquebat locum impio pauori, tanquam ex æterna sua, & humanis argumentis impenetrabili cura, & dispensatione penitus omisisse Remp. videretur. Habuere tamen paulò post in tantis angustijs, & in tanta rerum perturbatione Mediolanenses Episcopum qualem tempora postulabant. Marolus is fuit, Sirus patria, familiaris Innocentij Primi, & ab eo collocatus in hac vigilia. Inclitum Maroli nomen commendatione sobrietatis, & patientiæ, ceterum nullis insigne rebus inter annales reperi. Magis id adeò quia perierit memoria, quàm quia ipse celsator fuerit, arbitror factum. Etiam spatium ipsum Pontificatus illius est in incerto. Panuinius nouem, Galestinus & Vaticani codicis auctor quindecim sedisse annos tradunt. Nos quadringentesimo nono anno factum Episcopum, in vigesimum quartum seculi eiusdem annum, ita vt, treis Pontifices Maximos, Innocentium, Zosimum, & Bonifacium fuerit emensus, peruenisse credidimus. Nam neq. volentibus omneis litteras, omnia monumenta, quisquam alius per id æui, Ecclesiæ Mediolanensis antistes

tistes occurrit, & tamdiu præesse ipsum oportuit, siquidē Innocentius Venerio breuissimi temporis interposita mora successorem dedit. Hæc Maroli tempora nullis insignita rebus, quæ gestæ fuerint in Ecclesia Mediolanensi, veluti luce nobis lucent aliena, & in tota Christiana re per eos annos euenere multa, quæ nomen etiam Ambrosianum attingunt, & venire nobis in partem operis debent. Illud quoq. gestum admirabiliter in prouinciæ finibus propè iuris est nostri. Desiderius antiquus homo & probus, in Liguriæ pago tenuem agrum exigua colebat stipe, itaut, manus quidem in abiecto & vili opere semper detentas haberet, animo verò & mente Deū, & superos, & cælestia bona perpetua meditatione contempleretur. Hæc disciplina vitæ, hi mores erant. Nō die, non nocte cessare, quominus angusti prædioli glebas versaret, quod inde temporis necessariæ quieti dandum esset, id ipsum consumere Christianæ charitatis officijs, & animi sui cultu. Ex agri fructibus, qui proueniebant vberiores, quàm pro telluris modo, partem exiguam referuare sibi, cætera largè in pauperes diuidebantur, iamq. tota illa vicinitate & tractu, vulgò, & patrem & sanctum appellabant. Legebat quoq. plurimum, vel inter ipsa quotidiani laboris opera, vel vbi opere ac labore prohiberetur turbulentia cæli, vel obscuro noctis, vel corporis defatigatione. Quippe litterarum rudimentis ab ineunte ætate, quanquam in egena tenuiq. domo fuerat imbutus, & ab eo puerili rudimento, siue docilitate quadam ingenij, siue diuturna cura, & meditatione, siue diuinitus illustratus, processerat illuc vti de Christianæ Philosophiæ mysterijs, ac de sempiterna beatitudine

deq. immortali animorum vita, siue apud cælestis, siue apud inferos obtingat, posset haud incommode concionari. Et concionabatur sæpissime, vel festis diebus, cū ceteros agresteis, ab alea, suetisq; ludicris auocaret, vel profectis etiam & exercitiis, vt quidq. publicè priuatimue peccari diuinas in leges animaduertisset. Inerat auctoritas viro, corporis totius habitus plane extra rusticam formam imaginemue. Sermo quoq. grauis & feuerus, & quanquam flosculi verborum abessent, magna cum suauitate in animos descendebat. Multi clari & litterati homines, cū sese, audiendi gratia, circulis inseruissent, vnde illa vis, vnde spiritus esset, admirabatur. Et iam in vrbes quoq; peruenerat fama, nec procul erat, vt ab sordibus æternis, aratroq. & ligone, & squalore, ad ciuilia munera & cultum euocaretur. Sed anteuertit Numen, sepositumq; sibi Desiderium, & præclara cum testificatione segregatum à cæteris ad pastorale munus exciuit. Lingones in Gallia non opibus & fama, non origine ac vetustate, cæterisq. rebus, vnde gentium spectatur nobilitas & splendor, cuiquam vrbiū Gallicarum cedunt. Carebant Episcopo fortè per id tempus, & exarserant propè ciues in certamina & tumultus, dum alios alij profano spiritu sacra tractantes ad eam producere fortunam conantur. Tunc homini pio & graui, notoq. commendatione laudis vtriusq. & facilè omnium Lingonensium rerum ob eam famam arbitro ac moderatori, cū fortè nocte quadam praua suorum studia factionesq. pertæsus, enixe precaretur à Deo, vti consuleret otio ciuitatis ac saluti, daretq. Pontificem qui componere statum rerum, qui restituere disciplinam, & salutariter

cariter ac recte publicos ordinare mores posset, huic igitur homini sic afflicto, sic precanti, diuina repente vox ad aures accidit. Quærent Desiderium nomine, hunc esse destinatum & paratum Episcopum afflictæ vrbi. Id postquam homo pius & grauis primoribus enuntiauit, atq. in publico gentis Concilio, quæ precatus ipse, quæ dicta sibi, exposuit ordine, & cum fide; nemo quidē adeo contumaci fuit animo ac spiritu, dicta vt in dubium vocaret. Cæterum quisnam, & vbinam ille Desiderius foret, ambigebant. Nemo vnus eminebat ea in terra, cuius nomen & vita cum cælesti congrueret oraculo, neminē fama & auditione nouerant externum, qui nomine Desiderius instituto vitæ par haberetur. In hac ignorantia, publico decreto decursum eò est, Legati Romam vt mitterentur. Ibi Dei Vicarium, ibi seminaria Pontificū, & virorum florem esse, nec dubium, quin monstratum è cælo Desiderium ibi possent inuenire. Ita Legati sunt missi, & varia communicantes inter sese consilia, variosq. de cælesti responso sermones, magnis itineribus in vrbe tendebant. Enimuerò cum per Liguriæ fines transirent, diuersiq. fortè tramites, & regiam viam interfecantia diuerticula quodam loco incertum iter fecissent, suspensis repente habenis, per finitima circumspiciunt arua, num quis vnde sciscitari possent, appareret. Desiderius ibi in vicino steriles vellens herbas purgabat agrum, & forlasse curuum ac depressum humi corpus, erecta mens in cælum erat. Inclamant voce Gallici homines, & significant manus; neq. senex distulit, quo minus accederet, sublato protinus bacillo, quod per adua, & confragosa fessæ iam ætati fulcimentum adhibebat. Simul atq. de-

mouit

Ddd 2 scendit

scendit in viam, ore venerando perculit viatores, monstratoq. comiter itinere, & prædicto, quas ad laeuam dextramue semitas eligerent, aut vitarent, quæ signa deinceps, quasue sequerentur notas, ire felices iubebat, ire cum Deo. Cùm hæc ipsa verba leni, & augusto, pastoraliqu. Desiderius ore pronuntiaret, animaduertere legati, scipionem illum ipsum, quem in senili dextera primo statim adspectu, delibratum, & candidum, & arentē, varijsq. nodis aduncum oculis notarant, frondescere subito, ac emicare viriditate læta & florida. Tunc scilicet stupor animis ortus, circumspectantesq. vicissim, quid miraculi, quid portentis sit illud, alij alios rogant. Inde in ipsum auersi senem, qui iam auertebat gradum, quos ite nomine, percunctantur. Et ille, Christianus sum, Desiderium appellant, id modò cùm dixisset, vicinæ foris ignarus abibat. Audito Desiderij nomine, creuit Gallicis hominibus admiratio, & profectò, hunc illum esse, cuius causa peregrinentur, clamant. Tùm sermone, tùm vultu, pontificiam indolem, & rudi sub lacerna latentem Episcopum agnoscunt. Abducunt inde secum in proxima tecta, & identidem roganti quid sibi vellent, cur suam interpellarent senectam & quietem, abluunt sordes, injiciuntq. vestem, & vesti repente congruebat nouus Episcopus, motu corporis & incessu, partiumq. singularum decore ac maiestate, non minus profectò, quàm si cæterorum ritu inter eius dignitatis meditata cõsenuisset. Ita pastor animarum ex agricola & operario diuino iussu creatus Desiderius, Ecclesiam illam per aliquot inde annos administravit tanta ciuium vtilitate ac fructu, quantum expectari par fuerat ab illo Pontifice, quem

quem Deus ipse, non homines elegissent. Demum irruptione Vandalorum obruncatus Pastorale nomen auxilio Martirij palma; miracula famam & auctoritatem addidere, quorum illud referam haud sine pio quodam horrore. Templum ipsius nomini dicatum est ea in vrbe, quam rexit, quo in templo conspersus morientis cruore libellus adseruatur. Intra fines eius templi, nemini gradum inferre licet, qui periurio diuina praecepta violaerit. Si quis eiusmodi piaculo temeratus, ingredietur, illico malum habebit; totis repente artibus contremiscent, & periurum os clare ac manifestè omneis agnoscet, non secus atq. si fateretur ipsemet indignitatem suam. Id credo simplicissimi Pontificis innocentiae & candori datum, ne fraudulentis homines ac dolosi, & societatis humanae violatores, intra fines consistere ac delitescere illos possint. Hunc Episcopum Ecclesia Mediolanensis, vel quia natione Ligur fuit, amplexa prouinciale decus, vel quia raro exemplo caruit, admirata virtutem, prosequitur anniuersario precum officio. Nos quoq. perimus à superbis, & delicatis, ne scilicet externa haec, quae veluti nostra sunt, adspernentur. Mediolani Gothica mala consenescebant, eaq. barbaries varijs conflictata cladibus, illatas plectebat clades, & iam Italia tota respirabat, atq. resurgebant afflictæ Catholicorum res, cum intestina pestis est resecta, quae latenter & occulte multorum inficeret animos, neq. facile tolli posset, aut sanari. Ea Pelagij fuit secta, Stoicæ vanitatis propago, & ab illo capite ac fonte multiplices errorum riuus. Pelagius acumine ingenij ac subtilitate iactus in praeceptum, & sicuti sunt hæreticorum monstra, conflatus è superbia, & importuni-

tunitate, & libidine, hæc credebat ipse, crediq. porrò ab alijs volebat, & vti spargeret in publicum, nitebatur ope summa. Posse facilè quemlibet esse purum ac sanctum, & carere peccatis, posse relictum liberæ quemq. volûtati & arbitrio, nihil adiuuante Numine, nullas submittere vires, diuina præcepta custodire; id virium humanarum esse, non æterni fauoris & gratiæ, & alia deinceps ad eandem formã, plena superbissimi spiritus, plena præcipitis confidentiæ. Blanditur ferme sibi genus hominum, & cum natiuo malo inclinemus ad exfoluenda fræna disciplinamq. & perniciosissima ea dulcedo titillet animos nostros; tùm verò, vbi ad internos instinctus inuitamenta, & rationes, & veluti fauor hortantium accedat, progredimur in auia, & derupta, neq. temeritatis est modus. Ita, Pelagij dicta promptis animis accipiebantur, irreperatq. in mores hominum pessimum venenum æternæ salutis & vitæ contemptus auxiliij diuini, & humanæ virtutis confidentia. Clarissimæ ciuitates laborabant hoc malo, & veluti scandere se quisq. suo optè nisu posse cælum arbitrabatur. Nec Mediolani, propter, vel magnitudinem ciuitatis, vel lasciuiam populi, saniora consilia, meliorq. de mortalium miseria & calamitate nostræ mentis, erat persuasio; eaq. non minor erat animorum strages, quàm cum cæteræ notæ omnibus, & cuilibet formidatæ pestes grassantur. Id Marolo negotium fuit, tollere Pelagianæ temeritatis contagia, nostriq. cœni sordes lasciuiantibus ingenijs exprobrare, prorsus id agere, vt ad suæ tenuitatis confessionem contumacissimi mortalium adducerentur. Altero anno, quàm Marolo demandata fuerat Ecclesia, incubuerat

hæc

hæc pestis! Insequens annus rem vniuersam Ecclesiasticam auxit Imperatoria lege, quæ præcipua liberalitate ac beneficio redundauit ad nomen Ambrosianum, & manet adhuc. Ea fuit huiusmodi. Prædia iuris Ecclesiastici sunt immunia & libera, nihil inde profanus magistratus exigit. Qui sacra facient, quiue nomine sacrorum censentur, eos nisi ad Episcopum in ius ne uocato. Populares & laici, siue priuati, siue in magistratu, qui Deum, quiue rem Ecclesiasticam violauerint, Episcopi iudicium subeunto. Eodem anno pia consuetudo recepta est Mediolanensis Ecclesiæ moribus, vt, siue lis incideret, quæ nullo exitu, nullo disceptatore componeretur, siue criminis accerferetur, quem neq. arguerent iudicia, neq. proderet ipsa confessio; tunc actor & reus, qui peteret, ac vnde peteretur, apud inclita Martirum sepulcra, iureiurando rem finirent, atq. ita controuersijs pœnis exsoluerentur. Non fermè habuit aliud Maroli Pontificis ætas, quod memoratu sit dignum. Par silentium, & obliuio Martinianum, & Glicerium secutos antistites inuoluit, nisi quod vtrumq. Acta conuentus Ephesini, Martinianum verò etiam sua scripta vindicare, queis Nestorianam sectam euertit. Fius sectæ initium & finem paullò altiùs reperam, vt hac etiam in parte noseantur mala, quæ per multos annos afflixêre Mediolanensem Ecclesiam. Nestorius Germanus origine, lingua promptus, ingenio turbulentus atq. temerarius fuit. Diu priuatus, egens, postremò loquentia famã adeptus præficitur Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Vbi prauus animus tumultuandi locum inuenit, nihil pensi habere, dummodo misceret atq. perturbaret omnia.

nia . Sed principio curam præferre , qua cura purgaturus Ecclesiam , & populares ad perfectum emendaturus esset . Hoc specioso titulo tecta leuitas & infania populo Constantinopolitano panè exitium attulit , discordijs excitatis , quæ facilè ad incendia & cædes eruperunt . Non tamen error ciuitati diuturnus fuit . Retegendi auctoris initium inde est factum , vnde & pestiferi dogmatis origo . Ea sic habuit . Anastasius Constantino- poli præsbiter erat quidam , pari dicacitate , animo etiã turbidiorè , quem eò furoris adegerant scelera , vt cum sanctissima Dei Matre quasi gereret inimicitias , eiq. summum honorem , & Deiparæ nomen augustissimum abrogare conaretur . Fortè hic aliquando frequenti concione , cum suæ virus impietatis effudisset , tanta indignatio , tantusq. stomachus omnium est consecutus , vt vulgò inde abirent frementes ira , quidam etiam indignitate vehementius commoti , sacrilego concionatori minas atq. manus intentarent . Hoc excitus tumultu Nestorius (& erat magna inter ipsos necessitudo , vt ferme fit malum malo aptum) adcurrit , periculo imminenti amicum hominem erepturus . Pontificis interuentu mitigata nonnihil concio , quid ille differeret errori cõfutando atq. temperandis animis expectabat . Is contra statim orditur , de obsequio violato , & religione contempta , & Euangelici præconis discrimine . Mox , vt flexos ad modestiam , & placidè , quæ dicerentur accipientes vidit , obscuris ambagibus primò , deinde verbis disertis institit eidem firmandæ sententiæ . Ita , quod prauo animo dudum coquebat , in illo conuentu palam & aperte est professus . Summa hæc erat . Christum , cum nasceretur , minime

nime Deum fuisse, contigisse postea diuinitatem ei, propter eximia merita, præstantissimasq. virtutes. Id quando ita esset, quando purum illud, & ab omni contagione segregatum humanis immisceri natalibus haud potuerit, cur igitur Anastasio, vero, & pio, & vindici diuinitatis obturbarent? Seruabant Constantinopolitani fidem inuiolatam in eam diem, neq. post acceptum, Euangelium vlla gens incorruptior fuerat. Itaq. postquam furiosæ illæ voces ad aures acciderunt, stupidum primò silentium aliquandiu tenuere, mox quasi rati sese pollutos atq. contaminatos cum probris, & sibilis, & infesto clamore, pastorem insidiosum explodunt, nec deinde ferre hominis adspectum potuere. Quacunq. incedit, fugitant, exetrantur; egregium Episcopum, qui praua doctrina ciues inficiat, præclarum doctorem, qui rudimenta Christianæ religionis ignoret. Hunc igitur illum esse, qui specie nuper opertus paterna, animo intus hostili, cultum Ecclesiæ, populi salutem interpellarit. Profectò, nisi fas sit, feras quidem illas, debitas tamen impietati pœnas expectare, de medio tollendum esse caput irreligiosum, & quibus artibus ipse petat animos, iisdem vitam ipsius appetendam. At ille, quasi priora successissent, vertit ad magis adhuc præcipitia, & vniuersum in orbem spargere venenum parat. Nam desperatio turbulentis hominibus incitamentum est, & nudata scelera violentius erumpunt. Vecordes in eandem sententiam componit libros, ijsq; miro artificio, & calliditate vulgatis, leuissimi cuiusq. sensibus obrepit author opinionis nouæ infensus augustissimo mysterio, populator inueteratæ fidei. Ita multi mortales in fraudē

E e e

in-

inducti, & cum alijs eadem alijs traderent, breui tempore plurima terrarum impurum dogma peruasit. Non Germanicæ, non Gallicæ vrbes, non Italia domina gentium eius mali immunes fuere. Mediolani præcipue, propter varietatem ingeniorum, rerumq. colluuiem latè accepta pestis. Theodosius iam alter apud Orientem imperabat, religionis integer atq. seuerus animi. Huic iam inde ab initio consilium fuerat, Nestorium abdicare Pontificatu, & procul in desertam aliquam insulam amandare, vt ibi ventis & vndis cantilenam illam suam occineret. Sed cunctabatur ob sacri capitis reuerentiam, & simul, quia populari illo tumultu ac reclamatione satis in perpetuum compressos fuisse conatus importunos crediderat. Vbi gliscere licentiam videt, parat remedia, queis coereret. Non tamen ea per iram aut per sæua consilia; sed vt tantum obuiam ire malis, & moderari sapientia rem totam videretur. Moniti Pontifices, vt publice grassantem Nestorium publice confutarent; sibi neq. vires, neq. animum defuisse comprimendæ temeritati ac furori; sed malle publico consilio, quam potestate sua, & ipsos, quibus Deus mentem peritam diuini iuris dedisset, melius vtique re communicata iudicatu. Patres Ephesum conuenire, ibiq. Nestorium, primò contumacem & obstinatum, mox vt damnatio ingruerat, ad simulata pœnitentia trepidum, & dicta retractantem deiecere Pontificatu. Deiectus Oasin exulatum abiit, vbi postea noxæ simul & pœnæ magnum exemplum ætatis exactæ reliquias consumpsit. Sed non cum ipso flamma, quam excitarat, potuit in hiberi, quia simplicissimi homines, quæ se mel pestifera & damnosa concepissent,

cepissent, tamquam salutaria & recta fouebant. Martinianus igitur dogma Nestorianum acri & vehementi scripto confutauit, cumq. librum Theodosio principi destinatum transmisit ad ipsos Ephesini Concilij patres, quos fama est, Mediolanensis Archiepiscopi doctrina & ingenio magnopere delectatos fuisse. Sed graue mendum irrepsit in Ambrosiana monumenta litterasq. Nam cum septennio fermè ante quàm scriptum illud euulgaretur, decessisse Honorium constet; sic habent eæ litteræ, scripsisse Martinianum ad Augustos Honorium & Theodosium de Nestorij mendacijs & vanitate, prauaq. doctrina. Illud quoq. tralatitiū est ac mendosum, quod eadem Ambrosiana monumēta tradunt de litteris, quas Martinianus idem ad Ephesini Concilij patres cum misisset, hanc inde laudem tulerit, vt sanctissimus Deoq. carissimus appellaretur. Quippe sunt ea verba rebellium quorundam Episcoporum, qui Conuentus Ephesini decreta coaspernantes proprioq. conciliabulo ad ea labefactanda congregati, cum alia multa fecere fraudulenter ac dolose, tum hanc sparsere famam & aluere, tamquam Italici generis Antistites ab sua parte starent, illos alteros auersarentur. Id vtiq. volentes increbrescere, vulgauēre suas litteras, queis grauissimum quemq. Pontificum Italicorum ceu fautorem & gregalem suum appellarent. Ac alios quidem alio verborum honore per eam artem commentumq. sunt profecuti, Martino Mediolanensi (id enim nomen accepere pro Martiniano) illa ipsa, quæ retulimus, verba circumdēdere. Tertium deniq. mendum circa Pontificis huius ætatem ex quotidiani officij narratiuncula oportebit auferri.

Ecc 2 Nam

Nam ea treis tantum Pontificatus ad signat annos, cum in nonum vsq. debuerit peruenire, siquidem is Ephesini Concilij pars fuit. Decessit ad iij. Non. Ian. iacent ossa in Basilica Diui Stephani. Sequitur eum fama, tamquam fuerit eximia oris dignitate ac pudore quodam virginali. Id ego ab alijs traditum omittere non debui, cum aliò qui nulla effigies ipsius extet, & mortaliū lineamēta, vultusq. sermone tantum ac traditione custodiri, & in sæcula, prout fuerunt, venire, vix quisquam credat. Par maiestas oris, Glicerio Landriano perhibetur. Is Martiniano successit, anno quadringentesimo trigesimo altero, & in octauum annum Pontificatum extendit, sua clarior virtute, quam Ecclesiæ rebus. Paterna bona diuisit in pauperes, floruit ingenij gloria, candidissimos obtinuit mores; & vulgò Angelum appellabant. Quòd verò interfuerit Ephesino conuentui, id ita est accipiendum, vt Martiniani legatus ierit, cui quidem legationi Philippi cuiusdam litteræ fidem adstruunt. Nam ille, cum de Concilij totius euentu scriberet ad Pontificem maximum, sic retulit. Italici nominis Episcopi, aut ad fuere ipsi, aut pro se legatos misere. Quis porro credat, aut, cum cæteri mitterent, Mediolanensem non misisse; aut si mittere vellet, potiorē Glicerio quemquā habuisse, qui nimirum, & fuerat in ipsius disciplina, & rerum gerendarum adiumentis excellebat? Alij conferunt eum in Bonifacij Summi Pontificis tempora, nec parua, nec obscura temporum perturbatione. Nam Bonifacius aliquanto antea decessit, quam Glicerius Ecclesiæ rebus admoueretur. Iam barbarorum reliquæ, sicuti narrare institueram, aliquem
respi-

respirandi locum Italiae rebus dabant, amisso duce dein mutato, viribus accisis, & latronum potius more grassantes, quam iusti more belli. Manebat tamen illa per vrbes feritas atq. barbaria, quam ferocissima gens commercio, & consuetudine tot annorum inferre potuisset. In ea rerum perturbatione, & colluue, populo Mediolanensi Lazarus indigena Pastor est datus. Id munus semper fere aliàs à magnis viris, ob rerum, & Ecclesiae magnitudinem appeti solitum, nunc prudentissimus quisq. defugiebat, quia nullus actioni locus, & efferati ciuium mores omnem gubernandi rationem eximebant. Neq. Lazaro tardior quam cæteris animus ad negotia ponderanda suis momentis; sed in communi metu sollicitudo maior, & quamuis, aut inter turbas & dissidia languescendum foret, aut dissidijs atq. turbis oppetendum; ciuium cura tamen, & salus erat in oculis. Itaq. vocatus capessiuit Ecclesiam alacriter, euentum meliorem quam sperarat. Primum noui Pontificatus opus fuere supplicationes quæ quotannis ad præcipua Urbis templa per triduum habentur. Eius cæremoniae primordia, totamq. descriptionem, & apparatus operæ pretium arbitror cognoscere. Namq. res eiusmodi est, quæ ab obscuris initijs, tantam ad celebritatem peruenerit, vt publicam pacem, priuata commoda, vrbes, agros, totius deniq. regimen humani generis ea contineat atq. sustentet. Origò igitur, & exordia sese in hunc modum habuere. Vienna est vrbs ad Danubium Germaniae totius clarissima, & Christianae religionis cultu inter primas orbis vniuersi. Ea vrbs paullo ante Gothorum aduentum, incursum ferarum, & omni Dæmonum ludibrio miserè fuerat infestata.

Siqui-

Siquidem fremitus exaudiri, turbari domus, obsideri corpora, verbera quoq. passim infligi, & cadere aliquis quotidie manifestis ictibus, abscondito ac latente percussore. Non in mensa dapes, non instrumenta domestica, non alia res vlla tuta erat ab infesta ludificatione, cum & loculos nummis, & dolia vino penetrantes omnia Fauri per lasciuiam exhaurirent. Neq. verò stupris abstinere gemebunda illa, & cruciatibus æternis cincta & comitata lemorum libido, satisq; constabat, lectissimas adolescentularum, dum aut in sinu matris exercerentur acu, aut puellariter securæ per ædes oberrarent, incorporea vi repente correptas, atq. sublatas in laquearia. Ita, plena ciuitas laruarum hærebat moesta ac trepida, rogantesq. alij alios, quid sibi futurum esset, ambigebant. Non aquæ lustralis adspersione non sacris carminibus & exorcismis, non pia corporum afflictatione exitiū auertebatur. Tunc Mamercus Episcopus genti, postquam cætera frustra erant, statuit, vt ad præcipuæ religionis templa triduo supplicatum irent; eo spatio, rigorem, inediam, & reliqua placamina cælestis iræ publicè omneis continuarent. Id verò vbi est factum, euauit feralis ac tetra cohors, & afflictæ Ciuitati deinde pax fuit. Igitur Lazarus, cum ciuitatem vniuersam vitiorum laborare monstris, omniq. foeditate ac turbulencia similem esse dæmonum cœtui, & infessos propè furijs ac diris mortaliū animos vidisset, in re dissimili pari consilio est vsus, & hanc propitiandi Dei formulam præscripsit, quam Græco nomine litaniam appellamus. Scilicet, posse paucorum precibus imploratum numen mouere vim suam ad sanandas omnium mentes, ac diuinæ benigni-

nignitatis misericordia & occulto instinctu redigi Mediolanensem populum in antiqua instituta disciplinâq. Clerici circa ædes iære, manetq. salutaris ritus in hunc diem. Sed eius quoq. rationem & ordinem agminisque sacri positiones & incessus, prout ab ipso Lazaro descripta fuerunt, expediam; non quia sit ea res in obscuro, & quasi caritura memoria nisi nostris litteris illustretur: Sed quia hoc etiam arbitror esse scriptoris rerum tradere quamuis noua & vulgata, persequi publicas cæremonias & ritus, idq. summi factitauere. Hebdomada, quæ redditi cælo Christi triumphum sequitur, huic supplicationum celebritati, fixa est, & destinata. Illud, credo, maxime opportunum esse tempus placandi Numinis credidere, cùm scilicet absoluto Redemptionis humanæ mysterio, recentis beneficii recordatione mortalitas ad studium pietatis accenderetur; supera & æterna Redemptoris ipsius aduentu noua iocunditate gestirent. Primus dies in hunc modum agitur. Summo mane Templum maximum candido super atram vestem amictu Clerus intrat; simul congregatur eodem sexus vtriusq. multitudo. Procedit in suam sedem Archiepiscopus mitratus infula, non illa distincta gemmis & auro, sed quam simplicissimo textu, quisit ad totius cæremoniæ submissionem ac mœrorem accommodatus. Palla in id ipsum atri coloris adhibetur. Cingunt latera Pontificis Archipresbyter, Archidiaconus, & Diaconus, prior ille cum atra item palla, horum vterq. cum exomide. Postquam in hunc modum ad sedere suis locis, orditur Archiepiscopus carmina & preces, queis consecratur ac lustratur cineris copia, quem cinerè ex oleæ ramalibus

ac fronde iam inde ab sacro palmarum die in hoc ipsum adseruant quibus ea est cura. Post adhibitas ei cineri preces, quas partim vno tenore peragit Episcopus, partim cum Episcopo Chorus alternat, depromptam ex accerra thuris partem iniicit thuribulo; dein cinerem Archidiaconus adolet. Hæc cineris est consecratio. Mox è Canonicorum ordine, qui summum in templo maximo publicæ pœnitentiæ tribunal tenet, indeq. Pœnitentiarius dicitur, atratus palla, modico cineris puluere conspergit ipsi caput Archiepiscopo, spargēdo nihil effatur, crucis ea conspersione formam effingit. Ita lustratus, & suæ mortalitatis, cœniq. sui commonefactus Antistes, lustrat inde cæteros, ac eodem in clerum vniuersumq. populum officio defungitur singulatim. Canonici templi maximi primi omnium accedunt bini, reliqua Clericorū multitudo subsequitur, postremo populus ipse. Pontifex iniiciēdo puluere concepta verborum formula iubet vnumquemq. meminisse, quemadmodum ex cinere coagmentatus, resolui pristinum in cinerem debeat, & illi fore sese memores respondent. Ab hac cæremonia mysterioq. consternati omneis ac mœsti preces instaurant, & singula deinde verba, singule voces ac notæ spirant ita, vt mortis imago, tristissimaq. facies humanarum calamitatum omnibus ante oculos obuersetur. Petitum ex Prophetæ querulis vaticinijs lamentabile responsū præit Archidiaconus, quo responso, diuinæ benignitatis nomine vocantur mortales ad ieiunia fletusq; ne videlicet moriantur, sed vt pœniteat scelerum, & viuant. Obtestationis huiusce carmen, destinato procedentes itinere sacrifici minores elatis in spatia certa vocibus alternant donec

donec ad primam Nouocomensi regione stationem peruenere. Ibi consistit agmen, ac diducto in suas partes & latera clero, voce Pontifex elata Mœstorum refugium. Deum implorat, exsequiturq. cætera precationis eius plena lacrimarum & poenitentia; iterat eadem ab dextro latere Præfectus ordinum, postremò præsul Ambrosianæ Basilicæ, vel eo absente quispiam alius ex præcipuæ dignationis Collegio. Ter in hunc modum exorato Numine, trini rursus inferiores ordines Græca ter voce Dei misericordiam & pacem exposcunt. Maceconici (id nomen est classis) ordiuntur, Seniores excipiunt, repetunt Lectores, curua cohors iterum pronunciat, atq. ita bis senæ peregrinæ formulæ vices constant. Vadit inde agmen in Basilicam Simpliciani, & donec ad illius Basilicæ gradus pompa peruenerit, Lectores & Maceconici, clerusq. reliquus alternatim responsum aliud occidunt, quo precantur Deum, illum miraculorum authorem, vindicem illum Israelitici nominis, illum deniq. generis humani liberatorem, vt ignoscere sceleratis & impijs, & iniquis velit. Vbi ventum est ad ipsius Basilicæ gradus, iidem illi chori auerso in Simplicianum cantu, factum, & magnum, & beatum venerantur, & flebili turbæ Aduocatum quærunt. Ita Basilicæ gradus infertur. Postquam inière, discriminat sese Clerus ordine duplici, atq. hinc inde consistentes, breuem agunt moram, donec Maceconici, senes, & lectores, diuinâ iterum Græco sono duodecies misericordiam poposcere. Procedunt inde ad aram maximam, atq. ibi nomenclatura Sanctorum canitur hoc ordine. Ad dexterum aræ cornu delectiflexis genibus elata voce nomina cælitum cient, tum Cano-

Fff

nici,

nici, tùm Parochi; reliqua multitudo succinit, vti pro nobis intercedant. Hoc ritu sanctorũ opem exposcunt, quocunq. in templo deinceps constitère. Pontifex absoluta litania, separatim precatur à Deo puram integrumq. mentem ad sacra tractanda pie ac pure. Tùm ex diuinorum vatum litteris, tùm ex Euangelica narratione periochæ recitantur; & claudunt stationis huiusce cæremoniam trini chori cum ea scilicet precatione, ne flagitijs temeratos ita plectat Deus, vt abire in opprobrium sinat. Hæc in digressu canuntur, hæc repetito mox itinere, donec ad Diui Carpophori valuas peruenere. Tunc in sanctos auersi, quorum reliquias & ossa illa ædes tuetur, vocant eos in diuinæ gloriæ partem, & supremæ virtutis ac potentia præcones obtestantur. In ea Æde, ac deinceps ad cætera templa, in triuijs, in sacellis, vbi vetustæ religionis sedes vbi trophæa crucis, vbi statuta in tempus ara, stationalis litanix ius præfert, sua sacra, suasq. preces, quo descriptæ sunt ordine ac ritu, certi chori certiq. separatim ordines peragunt. Variat suum quisq. dies iter, diuersaq. via stationes in diuersas tenditur, ac fermè cingitur vrbs tota supplicationibus huiusmodi. Has preces, & hæc templa, positionesq. Lazarus in hunc modum describit Clero populoq. Mediolanensi, & formulam vniuersam in multa transcriptam exemplaria, vti quamplurimis in promptu esset, per collegia & ordines, vicatim quoq. & regionatim diuidendam curauit. Postea Stephanus Nardinus Archiepiscopus impressum typis codicem, cum iam propè litterarum formæ cederent vetustati, atq. rarus admodum extaret, redonauit pietati & æuo, qualem nunc habet.

habemus. Simul ille supplicationum ipsarum consuetudinem exolescentem restituit, quæ nostra rursus ætate, cum minus iam & minus celebraretur, atq. rerum omnium ritu vanesceret, ab Antistite sanctissimo Carolo Borromæo miris modis est firmata & nobilitata, sic prorsus, ut mansura æternum videatur. Quippe spectatus est raro ante ipsum exemplo magnus Pontifex ducens popularium suorum agmina, squalidaq. maiestate, & ieiuno, sicuti semper ore, & miserabilem ad sonum inflexa voce diuinam exposcens opem, & veluti alienatus à corporis societate. Tunc ille de superiore loco diuinas habuit conciones, humana scelera, diuinam clementiam, & auidam exitij sui mortalitatem, & vicinum finem omnium rerum, & alia, queis popularium emendaret animos, exaggerauit. Tunc etiam effusa sua liberalitate subsidia vitæ sparsit in multitudinem egenam; tunc præcipuo rigore sæuissè loris in se ipsum, corpus afflictasse duriore cilicio, & horridum humi posuisse stratum dicitur. Hæc in singulos annos recurrens Pontifici triduanæ supplicationis cura cum fama & admiratione celebraretur, veluti sanxisse consuetudinem, & ritum est visa haud minus omnino, quam super ea re facta decreta & leges. Supplicationum originem à Mamerco Viennensi inchoatam, ab Mediolanensi Lazaro receptam, ab Nardino & Borromæo nobilitatam & restitutam in hunc modum retuli. Cæterum haud sum nescius, dissentire quosdam & initia consuetudinis huius in ipsum Lazarum referre. Sed ego famam eam sequor, quam & plures amplectuntur. Lazarus Lazari Boccardi filius fuit e nobilitate Mediolanensi. Produxerat eum in Ecclesiæ lucem Glicerius

Landrianus, & magni honoris vocabulo templi Maximi Primicerium appellat. Augustinianæ familiæ, quæ profecta Mediolanum vagabatur absque certa sede ac domicilio Monasterium attribuit, quâ nunc Virginis coronatæ verustissima stat ædes. Eidibus Aprilis orbam suo decessu Mediolanensem Ecclesiam reliquit, anno, quem vitæ sexagesimum, pastoralis vigiliæ undecimum agebat. Variant hos numeros alij, vitæ quidem spatia longius producentes, contrahentes verò Pontificatus ævum. Sed mihi, scriptorum verustissimis, Datij super ea re testimonium afferentibus temere non fuit abroganda fides. Fuit Lazarus non modò caeremoniarum instaurator; sed magister quoque severioris disciplinæ, & ordinis illius Augustiniani conditor propè alter. Cœperat is ordo labare, paulatimque remitti Sanctissima Patris instituta, & propius erat, ut fratres quotidie aliquid traherent ex populari luxu, quàm ut ipsi popularibus quicquam salutare aut frugiferum impertirent. Igitur nascenti malo obviam iuit uti dictum est, ac primùm quidem ædem illam attribuit, quam psalmodia cæteroque cultu frequentarent, deinde domicilium constituit, ut non dispersi & vagi, sed in unam congregati sedem agerent. Eusebius Lazaro mortuo fit Episcopus, nostras patria, Paganus gente, Diaconus ordine, neque vita solum probatus & doctrina, sed etiam miraculo, cuius fama, & prædicatione supra mortalitatem habebatur. Id miraculum, sese in hunc modum habuit. Res diuina, quando solenniore fit ritu, ministri duo, suo more trabeati,

ti,

ti, latera sacrificantis cingunt. Diaconum & Subdiaconum vocant, augusta nomina, & proxima Sacerdotio. Sed tractat sanctiora Diaconus, altero subserviente, quo plus maiestatis habeat cæremonia. Diaconi munere, sicuti demonstrauius tunc Eusebius fungebatur, cuius inter cætera, illud quoque est, acceptum à Subdiacono calicem offerre Sacerdoti mox videlicet libandum ore puro, & conceptis verbis diuino latice consecrandum. Calix erat è cristallo subtili perfectus arte donum opulenti ciuis, nec vllius ea tempestate pretiosior indicatura. Eum calicem Eusebius, cùm de more porrigeret sacrificio, aberrauit fortè manus, & repentè delapsus in terram, in minuta fragmenta dissilijt inspectante populo. Confuderat ea res Diaconi animum verecundia simul & dolore; sed eodem pænè temporis momento spes intrauit. Mente subductus in cælum, potentem illam dominatricemque rerum omnium implorat vim. Nondum precationem absoluerat, cùm dispersa fragmina suam in sedem coaluère, stetitque calix in ara pristino artificio, specie etiam pulchriore, quod credere licet æstimanti res diuinas. Neque tamen ignoramus, fore, quorum in ea re laboret fides; sed nobis è vano nihil hauritur. Lazaro mortuo, nec dum Eusebio suffecto, breue fuerat inter Pontificium, quo spatio pessimi homines fœdam Ecclesiæ vastitatem intulerant. Neque aliam eius inter pontificij causam tradit annalium memoria, nisi quod corruptis in barbarum moribus, & deprauato vrbis statu, mallet aptissimus quisq.

quisq. muneri priuatis officijs ac velut ex occulto rem Ecclesiasticam administrare, quàm in Pontificali sede præbere ad ludibrium & contumeliam os. An verò fecerant bella finem studijs ciuilibus, & imminuta iam togatorû sobole, nemo, cuius humeris aptè federet onus eminebat? Mox pulso penitus ac dissipato Gothorum genere, atq. pristinos in mores paulatim redeunte ciuitate, vltro etiam competitores extiterunt. Sed Leo [is tunc Pontifex maximus erat, primus hoc nomine] non petentem Eusebium antetulit. Diruta reficere, vel expiare temerata prima curarum eius fuit. Basilica Ambrosiana contaminata fuerat indignis modis, & foedata! Igitur, quò maior fuerat, & Basilicæ dignitas, & militaris ac barbarica licentia, eò quæsitiora piacula, & cæremoniæ maiores extitere. Quasi condita deintegro, & à fundamentis excitata, tunc primùm aperiretur Ædes, ita solenni pompa summoq. paratu Antistes eam dedicauit. Dedicationis eius diem Id. oct. populo festum ac sanctum esse iussit. Et religio quidem templorum huiusmodi cæremonijs instaurata est; perditis & male sani adhuc Clericorum mores, & lapsa disciplina, Christianæq. fidei lumen contagione barbarorum offusum, acrioribus remedijs indigebat. Locus postulare videtur, vt quæ tunc Ecclesiæ facies, quæ vita nostrorum hominû haberetur, paullò fusius ex sequamur. Eam rem bonis iuxtâ & improbis, vtilem atq. fructuosam arbitror fore. Agnoscent alij sua probra & dedecora; delectabit alios ex comparatione præsens forma rerum. Sic forsitan illis ex adspectu fædo terror & initium pænitiæ; his virtutis amor, & propositi tenax constantia. Iam primùm

mum omnium illud constat, quales animorum habitus essent barbaris, talia studia moresq. Mediolanensem in populum inuectos fuisse. Nulla religio, nulla fides, nihil sinceri, vel sancti, nullus Dei metus inter truces ac efferratos. Etiam ea, quæ gentium vltimas ac deterrimas, aliquo tenent vinculo, connubium & proles, deserta & neglecta primò, deinde promiscua & incerta. Velut in aliena vrbe raptores & sacrilegi, velut in sua immunes, & impuniti. Porrò strages illa sacrarum ædium, de qua memorauimus, ruinam secum diuini cultus trahebat. Non mysteria, quæ sunt propitiando Numini, animisue curandis, non psallendi consuetudo, non rituum, & cæremoniarum disciplina superstes erat. Ipsum, vt verbo expediam obliuioni tradiderant Deum, neq. discerneres ab Italo, & Christiano Gothum & barbarum, nisi quòd, nostris, maior in omne scelus audacia, & veluti peccandi certamen inerat; alteris natiua quodammodo & fessa torpebat improbitas & libido. Et ita nimirum ferè euenit, vt è vinculis emissa fera maiore feratur impetu, atq. sæuiat atrocius, quàm quibus euagatio libera, & inueterata ferociam imminuit; sic nostris barbaris erant nequiores. Rursus Clericorum licentia magis, adhuc effrænis, vt, quantum recentis fessis anteibant in scelere acturpitudine, tantum sacri popularibus anteirent. Votiuum, & obligatum castimonie corporis habitum, vulgari & promiscua veste mutauerant; simul impudicos assumpserant spiritus, nec ex Ecclesiastica puritate quicquam retinebant. Domi alebant mulierculas, neq. horror aliquibus vltima barbarie libidinis experiri. Possem memorare, quæ flagita, quibus locis
per

per huiusmodi homines patrata vetustissimi scriptores
procedere, nisi ea res, tamquam mihi legentibusq. vio-
latura oculos animumq. scribendi tædium adferret.
Igitur in magna rerum hominumq. colluione, secutum
extremum malorum est, deprauatio recte in Deum fidei,
& prauus de tota Diuinitate sensus. Neq. solito tantum
humanis ingenijs more erant amenteis & irreligiosi, sed
addiderant impietati formam & ordinem, tamquam
pro vero & recto niterentur. Summa erat eadem ferè,
quæ Nestorianæ prauitatis de duplici natura Christi,
quam, & in vnam Hipostasin coaluisse negabant, & alijs
præterea probris insectabantur. Nestorium secutus Eu-
thyches abolitam paullo antea sectam renouauerat sua
dendi mirus, neq. facilis refelli. Quia non fermè plus
alibi turbarum & malorum, exciuit ea secta quàm Me-
diolani, & quoniam ei conuellendæ ac excindendæ tum
Eusebius ipse, tum alij nominis Ambrosiani, sapientia
& autoritate principes adlaborauerunt; ideò faciendum
putamus, vt eius initia finemq. sectæ, quibus actionibus,
concilijs, euentis miraculis, constrata sit, ac delera-
niscenteis aliena nostris explicemus. Euthyches
Constantinopoli Monachorum familiæ Præfectus con-
uellendi Nestorij præcipuus author fuerat, neque pe-
nes alium magis fuerat actionis eius gloria decusue. Is
homo, siue superbia elatus, quòd sua profligasset autho-
ritate & doctrina tantum illud Ecclesiæ Catholicæ malū,
siue natura & ingenio auidus honoris, & rerum aliarum,
quarum illecebris & cupine tentatur eorum animi queis
placita primò claustra postremò displicent; postquam
minora esse præmia, quàm tantæ rei meritum fuerat, ipse
secum

secum reputauit : praua rectis , turbida quietis antehabuit , & quæ salutariter damnauerat , restituere ac reuocare per amentiam , & furorem conatur . Itaq. dogma Nestorianum alijs insuper auctum erroribus ac mendacijs , non intra priuatos modo parietes , & septa Monasterij , sed tota passim vrbe Byzantio , inde porrò gradum in vltiora facturús , dissipat ac spargit . Eusebius quidam erat Episcopus Basileę Catholicę veritatis ea tempestate propugnator acerrimus , & haud minore constantia & robore , pro vero & recto , quàm alter ille in absurda , & falsa impotens & præfractus foret . Is cognito , & audito , quod Euthyches mala repēte mutatus ambitione suscepisset , quæ verba daret in vulgus , & quàm graue periculū ab illius hominis insania Catholicis immineret rebus ; haud distulit , quin monere & castigare clementer ipsum aggrediretur . Sed primo , alteroq. ac etiam tertio congressu reiectus & spretus , tanquam adferret ipse inania , & fabulosa , descendit ad remedium extremum , & Constantinopolitano Patriarchæ (Flavianus erat) quid molitur Euthyches , exponit , addita graui cohortatione nascentem vt i flammam , & in publicam perniciem itura mendacia , minis aut pœnis maturè coerceret . Inciderat per id forte tempus , vt Constantinopoli Prouinciale Concilium haberetur , opportuna res Euthycheti accersendo & interrogando . Ita Patres hominem in iudicium vocant . Ille , primò contumax abnuebat quicquam in se iuris esse Concilio , & audacissime recusabat ire ; tandem vbi sæpius instabant , crebriq. viatores mittebantur , processit latera cinctus armatis , & ore superbissimo , quid se vellent , interrogauit . Indigna res omnibus visa ; nec

G g g

mora,

mora, quin deuotus diris & execratione cælesti deijceretur simul eo dignitatis gradu, quem obtinebat. Scribit inde Fabianus ad Pontificem maximum de tota re sicuti gesta esset, uecordiam Euthychetis, Concilij necessitatem extremam demonstrat. Euthyches ipse quoq. pro se ipso litteras ad eundem audet. Rescribit ad utrosq. Leo sapientia & lenitate, quæ propria Pontificis illius fuit, extantq. litteræ. Chrisaphius erat ex Imperatoris aula Catholicis infensus, & pro pessimo illo Euthychete præceps in omnia, queis renascentem foueret sectam; gratiam suam omnem, omneis opes, & diuturnæ cum Principe familiaritatis obsequia pretiumq. seruitutis illuc intendebat. Cum eo Chrisaphio agit Euthyches, uti Principi Theodosio cogendi pro se Concilij sit author, & ut ei Concilio Theodosius quidam Episcopus Cæsareæ, præses & moderator imponatur, atq. diuersis è terris certi nominatim Episcopi sectæ fautores euocentur. Id facile impetratum, & siue non intelligeret latentes dolos Cæsar, siue gnarus esset, ac faueret Euthycheti; exoratus ab ipso Pontifex maximus, & antistitem Concilij Theodosium Episcopum declarauit, & alia, quæ peterentur, concessit, seuerè tamen præcipiens uti dogma væsanum eiureret Euthyches, atq. totam de Christi diuinitate & humanitate sententiam, quid credi sanctum fasue esset, quid rectæ fidei aduersaretur, exponens. Is conuentus Ephesum indictus, & patres vndiq. congregabantur tum rectè sentientes, & incorrupti, tum perditis & sceleratis. Non latebat Fabianum quanta sub nomine Concilij ruina catholicæ religionis pararetur ac strueretur, neq. Conciliū illud, sed conuenticulum, & quandam hæreticæ prauitatis

tatis

ratis conſpirationem fore. Sed extrema neceſſitas inſta-
bat, monitusq. Pontifex de to fraude ac iniquitate, iu-
bebat utiq. celebrari concilium, & ſubiri fortibus Ca-
tholicorum animis, quicquid illud improbi certaminis
immineret. Eæ ſcilicet alteræ literæ fuerant allatæ, ſta-
timq. deſtinatam in ſedem Ephesum itur ab æquis & ini-
quis. Centum triginta duo pari dignitate, diſcordes ani-
mis conuenere, nec Theodoſius, uti petatum fuerat, ſed
capitalior alter Dioſcorus, ſedit arbiter, princepsq.
Concilio. Qualem rerum exitum præuiderant viri ſa-
pientis, talis eſt conſecutus, aliaq. porro turbulentiora
& infeſtiora ſucceſſere, quàm opinari quiſquam potuiſſet.
Benigne reus Euthyches auditus, Euſebius accuſator
ſpretus ac reiectus, aures clauſæ Pontificijs litteris, dam-
natus Flauianus cum cætera Catholicorum cohorte,
illi alteri, ſani, & optimi, & veritatis auctores appellati.
Hæc ipſa veluti facta clementius eſſent quàm pro ani-
morum rabie ac furore, ingreſſi conclaue turbulentum
atq. ſacrilegum armati gladios intentauere Catholicis,
& niſi ſententiam ſua firmarent authoritate, vim extre-
mam interminabantur. Valuit apud quosdam exitij præ-
ſentis horror, intrepidi alij, & conſtantes abnuerunt.
His irrogatum exſulium, abrogatæ dignitates, alijq. ſuf-
fecti in ipſorum loca & Eccleſias ab Dioſcoro. E ponti-
ficijs legatis Hilarius fuga ſalutem petijt, relegi duo
prope in vinculis detenti; Flauianus ipſe verberatus ad
necem poſt aliquot inde dies expirauit. Ephesini Con-
cilij pro Euthychete habiti exitus hic fuit. At Leo dolo-
re anxius, inſenſus ira, miſericordia in rebelles, in po-
ſterum metu, ne fauore principis gliſceret porro malum,

Ggg 2 atq.

atq. inualesceret ita, vt remedia sera & inualida forent, inter alia tentamenta reprimendæ pesti, Romæ concilium habuit, quo damnatis Ephesinis decretis, restituebat in suam vnumquemq. sedem, & impurum illum Euthychetem, cum sua manu deuouebat orco. Verùm Dioscorus eò processit adhuc furoris & insanæ, ipsum vt Pontificem maximum, & vicariam illam Numinis maiestatem, quæ arbitra rerum est, & vni subiecta Deo, se se diceret arcere sacris & Ecclesiæ communionem. Adeò deiecta mens è potestate neq. quid diceret, nequè quid faceret, pensi quicquam habebat. Pulcheria Theodosij soror erat femina spiritus diuini, contra omnia tentamenta & petitiones amplexa virginalis decus, præsidium Ecclesiasticæ rei, & eadem perita regnandi artium, queis, & Theodosium fratrem, & imperij vniuersi statum prospere aliquandiu ac feliciter, & summa cum omnium approbatione fuerat moderata. Verùm vbi corruptus ab Eudoxia coniuge consularijsq. Theodosius abierat in præceps, & salutaribus monitis nullus iam in perdita domo reliquus erat locus, plena doloris ac mæstitiæ secesserat in auia loca, & opportuna meditationi. Ibi virgo cælestem agebat vitam, & paternæ domus excidium ex longinquo miserabatur potius, quàm vti coram spectaret. Portenta conuentus Ephesini quietem & secessum interpellauere. Repetit aulam, & ingressa non sine magno perditorum hominum motu ac trepidatione, quoniam processerit, quid patiatum interrogat fratrem. Ille causatus errorem & importunitatem, & imperij necessitates, aliaq. sorori leniendæ ac placandæ, statim erat in potestate, statimq. rescinder aecta, delere sectam, placare
Ponti-

Pontificem maximum auebat. Hæretici quoq. Virginis
animum exhorruere, & subeunte mentes pœnitentia,
fese in obsequia promptos offerebant. Tunc Leo com-
ponendis inspiciendisq. rebus, & accipiendis in fidem Epif-
copis, graues viros in Orientem, ad Pulcheriam atq. Theodosium legat. Hi fuere, Abundius, Asterius, Basi-
lius, & Senator, magna nomina, & aut iam inter Eccle-
siæ Principes, aut mox futuri. Senator adhuc intra pri-
uatum modum agebat, Ciuitate Mediolanensis, septalius
gente; & iam inde à primis annis, instinctu leni ac placi-
do, sacra & sacros affectatus. Fecerat sapientiæ fama,
promptum ingenium, & apta illa regum ingenijs lenitas
ac mansuetudo, simul peritia consuetudinis aulicæ, tri-
bus Episcopis, quartus vt priuatus adiungeretur. Atq.
veluti rudimentum hoc fuit illius virtutis & sanctimonie,
qua postea Mediolanensem Ecclesiam administrauit, nul-
la laude cuiquam incliti nominis Pontificum secundus.
Verùm decora Senatoris & Pontificatum memorandi lo-
cus erit. Nunc ad legationem ipsam reuertamur. Pro-
fecti Byzantium Abundius, Asterius, Basilius, & Senator,
nō secus atq. de cælo missi homines accipiuntur. Quippe
Theodosius, cū & sacra legationis & Ecclesiam, & Pon-
tificem, & Deum, Euthychetis fauore violasset, nihil
pacati expectabat ad vrbe Roma, & ab illa potestate,
quæ suam & Numinis ipsius vlcisci vicem deberet. Tantò
magis, insperato legatorum aduentu est lætatus. At Pul-
cheria, quò grauius & dolēter magis infestis illos frater-
næ culpæ casus tulerat, eò maiore cum iucunditate cæ-
lestis & humanæ veniæ nuntios accepit. Ipsi demum ex-
rema meriti Pontifices relictum pœnitentiæ suæ locum
inter

inter sese gratulabantur, & legatos veluti pignora suæ salutis adspiciebant: Postquam de rerum statu, ac de componenda religione sunt collocuti; Theodosius nihil omisit, quo præteriti temporis damna sarciret pristinaq. gratiæ locum mereretur. Tunc malorum omnium originem Crisaphium puniuit capite, tunc stimulatricem Eudoxiam ab se procul ablegauit. Flauiani quoq. cineres, & reliquias summa populorum gratulatione, restituit in Ecclesiæ Constantinopolitanæ sanum, & Pulcheriã ipsam cuius catholica studia fuerat pertæsus, summæ rerum præfecit. Cætera pari animo deinceps erat executurus, cum pijs conatibus interuenit mors, & ingemuere legati. Pulcheria deinde regnat, assumpto in societatem rerum & curarum Marciano, qui procerum Imperij ea tempestate clarissimus habebatur. Matrimonij cæremonia tantum & nomen fuit, cæteris abstinebant ex antedicto. Is Marcianus cum vxore Pulcheria, tertio die quam occeperat imperiũ, Euthychetem & asseclas damnauit; profugos ac extorres Episcopos reuocauit in sua quemq. munera & sedem. Et quò plus in posterum auctoritatis haberet ea restitutio damnatioq. minus foret opportuna sermonibus atq. consilijs eorum, qui nouare aliquid cuperent, ipsa in vrbe Byzantiõ legati concilium habuere, quo Cæsaris, & sua consentientia decreta publica firmarunt auctoritate ac decreto. Simul veniam dedere lapsis, qui agnoscentes errorem ac scelus, precibus infimis vt in Ecclesiæ Catholicæ gratiam reciperentur postulabant. Per hunc modum, Leonis auspicijs, legatorum opera & studio compositis ad Orientẽ rebus redijt Ecclesia suam in pacem & quietem, Senatorisq. no-

st i

stri spectata inter ea negotia virtus & fortitudo, simul lenitas & mansuetudo, vel maxime nobile nomen Ecclesie Mediolanensis apud eas gentes fecit. Rediēre inde legati Romam, & Pontifici maximo legationem ordine renuntiauerunt. Ille dicitur sustulisse manus, & precatus esse, vt, quoniam turbulenta tempora, & seditiosos homines omne semper æuum ferret, atq. necesse esset, rem Ecclesiasticam tentari & exerceri calamitatibus eiusmodi, forent in subsidium & opem prompta robora talium virorum, quales ipse tunc habuisset. Consultat inde cum legatis ipsis quæ vrbes ac prouinciæ præcipuo damno luem accepissent Euthychianam, & quas ad remedium & salutem peti primas omnium oporteret. Vrbs Mediolanā prior ac potior est visa, tūm diffusę pestis contagione, tūm in cæteras vrbes exemplo. Sanandam esse publico conuentu, & vrbis eius Antistitem Eusebium ad monēdum esse, prouinciales Episcopos vti conuocet, ac pro sua sapiētia & virtute rem totā ex sequatur decreuere. Cæteris apud se in alia negotia detentis, Abundiū & Senatorem Leo Mediolanum ad Eusebium mittit. Venēre eum Pontificijs litteris & mandatis, & confestim ab Eusebio conuentus Episcopis indicitur. Is conuentus habitus est anno quinquagesimo primo supra quadringentesimum, & summa decretorum fuit; Confirmari decreta Byzantini concilij, eaq. rata & sancta esse. Interfuere concilio Mediolanensi magni nominis Pontifices, in sanctorum postea numerum relati, & clari litterarum gloria, simul ipse Senator interfuit, nondum quidem Episcopus; cæterum dignatione pari. vel quia legatus erat, vel quia publica exspectatio Pontificem eum destinabat.

nabat. Cæterorum nomina in actis extant hoc ordine. Eusebius Episcopus Mediolani. Fauentius Rhegij. Maioranus Placentiæ. Ciprianus Brixellarum. Quintinus Derthonæ. Florens pro Eulogio Eporædiæ. Gratus pro Eustatio Augustæ. Ciriacus Laudensis. Asimon Abundij frater Coirensis. Paschasius Genuensis. Pastor Hastæ. Simplicius Nouariæ. Ioannes Cremonæ. Octavianus Brixæ. Iustinus Vercellarum. Quintinus Albigauni. Præstantius Bergomi. Confedere omnibus, non ut cuiq. dignitas sed ut quisq. vetustior in Pontificatus munere. Id in Aquileiensi quoq. Concilio sub Ambrosio seruatum fuerat. Eusebius dimisso conuentu, datoq. patribus negotio, ut ad tollenda Euthychetis mendacia pro se quisq. intederet animû & curas, pari solitudine ipse in Mediolanensê populum excubauit. Dedit quoq. litteras ad Leonem de tota re & negotio tollens laudibus Abundium & Senatorem capita rerum, & ornamenta nominis Catholici. Et Leo quidem ac Eusebius, Romana & Ambrosiana res, ad Orientem Occidentemq. solem Ecclesia sese in hunc modum habebant alta post ærumnosos labores quiete. Mox Attila sese superfudit Christiani nominis horror, in sua dextera, suoq. capite veluti gerens vltices Numinis iras; vulgò, qui tunc erant, quiue post secuti, Dei flagellum appellauere. Rex Hunnorum erat, ingenio ferox & sanguinis ac cædis audis. Animo fastus barbari moris inerat, procerus corpore, vultu minax actoruus, euentibus quoq. bellorum et rerum cursu par famæ, qua delendam ad Italiam immissus esse diuinitus diceretur. Septuaginta millia dicitur in sarmis habuisse, Marcomannos, Sueuos, Quados, Erulo, Tulingios & Rugios igno-

ta ferè gentium nomina, et tanto magis celebrata feritate. Monstrum horribile ingens quà sua, quà gentium armatarum fama, cùm Gallicas immitti victoria peragrasset vrbes, Italiam florem vrbis appetebat infestus, cùm ferrum et dextera, qua perimeretur, fuit. Ita nos eripimur cladi. Mediolani aliquandiu sedisse Attilam ferunt; ibi, cùm pictam fortè Cæsaris imaginem adspexisset; quem, ad pedes abiecti Scythæ venerarentur, offensum ea specie, iussisse repente deleri picturam eiusmodi, atq. superbix lasciuentis ingenio, pro Cæsare Attilam augusta in sede collocatum, quem longo Cæsares ordine singulatim adirent, onerati saccis humeros, & auri pondera ante folium effundentes, id picturæ commentum durasse donec ipse deleretur, atq. dempto iugo res Italæ barbarum dominatum exsueret. In hæc tempora Chalcedonense concilium incidit, abolendo penitus Euthycheti suscepta res & agitata non sine magno totius Ecclesiæ motu & concursu. Leo author fuit, adiutores & consiliarij, Senator Mediolanensis, & è Cōstantinopolitana legatione reliqui. Eius quoq. conuentus ordinem & exitum, quia ciuis & mox Archiepiscopi nostri consilia & artes interfuere, memorabo. Marcianus Cæsar præfedit, non vlturpandæ potestati, atq; trahendis in Regiam Ecclesiæ rebus, sed parens, & moderator, & sua disceptaturus autoritate, si fortè aliquid, vt in tanti discriminis negotio, tantaq. sententiarum & hominū varietate conuenire non posset. Episcopi conuenere sexcenti, & triginta præter magnum numerum aliorum, qui diuerso nomine ac titulo splendorum ordines obtinebant, legati Romani, legati Mediolanenses, aliarumq;

H h h

gentium,

gentium, vt queq. forte Pontificem, aut morbus tar-
dauerat, aut domestica rerum, & grægis tenuerat cura.
Noster Eusebius, afflicto per Attilæ irruptionem vrbis, &
Ecclesię statu, prouiderat pericula, & corruptelas, & gra-
uiora mala, si proficisceretur; idè pro se legatos misit.
Non traditur certum, sed propè certa est, & iuxtà rem
ipsam coniectura, Senatorem fuisse principem eius le-
gationis, quippe cùm, & Cleri Mediolanensis doctrina,
sapientiaq. præstantissimus haberetur, & negotium il-
lud vniuersum, totamq. rem Eutychnianam ab initio ad
finem vsq. pertractatam, & animo comprehensam ha-
beret. Ille legatus ab Roma Constantinopolin, ab Cō-
stantinopoli Romam, & rursus inde Mediolanum ierat.
ille Mediolanensi pariter interfuerat concilio, quodq;
instar esse omnium debet, cùm de ipsa concilij Chalce-
donis opportunitate aliquāto antea deliberaretur apud
Pontificem maximum, affuerat vna cum cæteris legatis
ei deliberationi, nouerat Pontificis ipsius de tota re con-
silia, & voluntatem, quæ rerum via, quos caueri casus
oporteret. Ob ea, Mediolanensis Archiepiscopi nomi-
ne Senatorem iuisse tam credimus, quàm si per scriptum
extaret, neq. periisset ea litterarum memoria, quam ex-
plere, & reuocare argumentis, & rationibus conamur.
Cum hic numerus Episcoporum, tam Græci generis quàm
Latini, cumq. Chalcedonè hæ. legationes conuenissent,
vigesimo die deliberata, & consultata, & definita om-
nia patres habuere. Indutum humana carne Numen,
& immistum nostræ mortalitati summum ac æternum
illud atq. magni mysterij seriem vniuersam compræ-
hendit Concilij Chalcedonensis formula, Ephesinæ pri-
mæ,

mæ, Nicænæ, Mediolanensiq. formulæ nihil absimilis ac
 diuersa. Fuerant in eo conuentu multi fautores Euty-
 chetis, qui sese antea venditauerant tanquam authores
 & capita sectæ, quorum videlicet intererat, ne dogma
 Eutyichianum profalso, & vitioso in ora hominum a-
 biret. Hi sese ad resistendum parant. Et quoniam gra-
 ue Catholicorum iudicium atq. sententiam contra dis-
 putando infirmare conari furoris esset, potiusq; ipforum
 amentiam designaret ea res, quàm roborandæ sectæ
 momenti quicquam adferret, impudentissimo com-
 mento aduertunt animos, rumoribusq. dissipatis, decre-
 ti eleuare authoritatem, ac fidem insistunt. Patres qui-
 dem aliter esse affectos, atq. aliter de religione sentire
 ipsos, cæterùm impulsu Cæsaris fecisse decretum illud;
 proinde caueant homines, quibus æterna salus curæ,
 neminis inanibus, neue fallaci decreto in fraudem in-
 ducantur. Eutychetem semper ipsum in animo habe-
 ant, & quam semel ab authore salutis ac parente senten-
 tiam acceperint, ab ea sese nulla ratione patiantur de-
 duci & auelli. Hæc insani homines, & quisquis lue con-
 tactus Eutyichiana, hæc priuatim in circulis, hæc publi-
 cè concionabandi apud secundas aures, & pares ani-
 mos iactabant. At è Catholicorum numero præcipua
 sanctitate vitæ Pontifices, erectis in Deum animis, & pla-
 né supra mortale fastigium, postquam ea, quæ tentaré-
 tur humanis consilijs, difficiles, ac prope iam irritos ha-
 bere conatus animaduertère, vertunt ad diuinam opé,
 traditurq. inde res euentu pariter, & principio memo-
 randa, de qua ego sic referam, vt ex veterum monumén-
 tis accepi. In templo Magnæ ac Beatæ virginis Euphe-

miæ concilium habebatur, cuius, & nominis, & templi maxime erat inclita fama, propterea quòd sacri corporis reliquiæ, quotidie ferme clarescerent miraculis, neq. tanta temeritas cuiquam, vt, aut ambigeret, aut obloqueretur. Igitur sanctissimi Pontificum inter se communicato consilio, tulere conditionem Euthychianis, vti disceptatrice controuersiæ totius vterentur Euphemia; vtris ea causam adiudicasset, eorum incorrupta, & sincera fides haberetur, pars altera, victi, & fracti in perpetuum obmutescerent. Perculerat ea res Euthychianos, & primò iactare vana & solita dubiæ fidei; nò adèò promptos in mortalium vota, & certamina cælestes esse, vt etiam in corpora spiritus redeat, & nudi loquantur artus. mortalium certamina dirimerent mortales; commoto quidem & sollicitato cælo nihil opus esse. Hæc palam. Cæterùm, vt est omnis malitia suspicax, illa tacita suberat cura, ne, vnde veritas staret, & recta ratio, illuc, miraculum, velut æquus iudex victoriam daret. Res tandem ita conuenit, inter spe plenos optima, & improbæ conscientiæ stimulis agitados, vt partis vtriusq. placita separatim consignata litteris, virginalibus reliquijs admoueretur. Cognosceret Euphemia litem, componeretq. Sic aperto rumulo, quæ nudos digitorum artus absumpta destituerat caro, scriptum vtrumq. collocatur, tamquam ab tradentibus in manum, & rogantibus vt legeret. Inde rursus obsignant tumulum, collocatisq. vigilibus in custodia, vota precesq. instaurant, Catholici pariter & Euthychiani. Erat omnino miseranda rerum facies, ac triste spectaculum, cùm in publico conuentu, diuersi,

pars

pars nefaria & sacrilega peterent à superis, alij fidei, & religioni, & Ecclesiæ laboranti cælestem opem implo-
rarent. Ab ea supplicatione post triduum iterum aper-
to tumulto, rem visu relatuq. mirandam inuenere. Væ-
cordes hereticorum libelli strati & neglecti iacebant ad
pedes inclitæ virginis Euphemie; catholicorum schedula
velut agglutinata digitis eminebat. Ac cæteris quidem
torpebat admiratione vox animusq. nec motæ in mira-
culum Diuæ propinquare quisquam audebat; Nazarius
& Anatolius accessere. Id erat insigne par Episcoporu,
& intentus in cælum vterq. velut è custodia corporis e-
minebant. Hi, cum venerabundi adstitissent, rogantes,
vti stare contra, & mandata quæ referrent accipere fas
esset, exporrexit Euphemia manum placido, & leni mo-
tu tradiditq. scriptum habentes tabellas. Ea nimirum
fuit significatio damnantis falsa comprobantis vera;
nec deinde perseueratū Euthychianis in prædicanda
palam, & asserenda vanitate, licet intimis eam sensi-
bus obstinate compressam tenerent. Ita, Catholicæ
fidei formula in perpetuum stabilita est: decretum
in hanc ferè sententiam Pontifices fecere. Christo li-
beratori sincera, & absoluta diuinitas, sincera, & abso-
luta humanitas fuit. Est vere Deus idem, & verè homo
sine aliqua, vel diuisione, vel confusione, duplici in vnâ
hipostasim coeunte natura. Absq; contagione peccati
similis nostri per humanitatem, quemadmodum incor-
rupta diuinitate idem quod Pater. Hęc de natura libe-
ratoris nostri rata sunt, & fixa, neq; secus pronunciato
quisquam, tacitusuè habeto; qui faxit, capitali culpa
obstrictus tenetor, damnatumq; caput omneis vitanto.

Hæc.

3201

Hæc summa fuit fidei, per quã sanitas intrauit animos, non illa quidem subita & repentina, qualis ex insperato solet, cùm habitus animorum, & rerum forma statim mutantur; sed per latentia malorum decremента perq. lentas progressiones ad sinceram fidem, cùm authores opinionis præuæ, primò terror iniectus, dein ex terrore, salutaria, & recta consilia paulatim subirent, atq; cum his ipsis reliqua multitudo traduceretur ad salutem.

Sic Mediolanensis Ecclesia

est restituta, cepit re-

dire populus in

viam,

damnataq; tribus deinceps Concilijs

nomina, Pelagius, Nestorius,

Eutyches cū suo dogmate

procul hinc in per-

petuum exu-

lauere.

